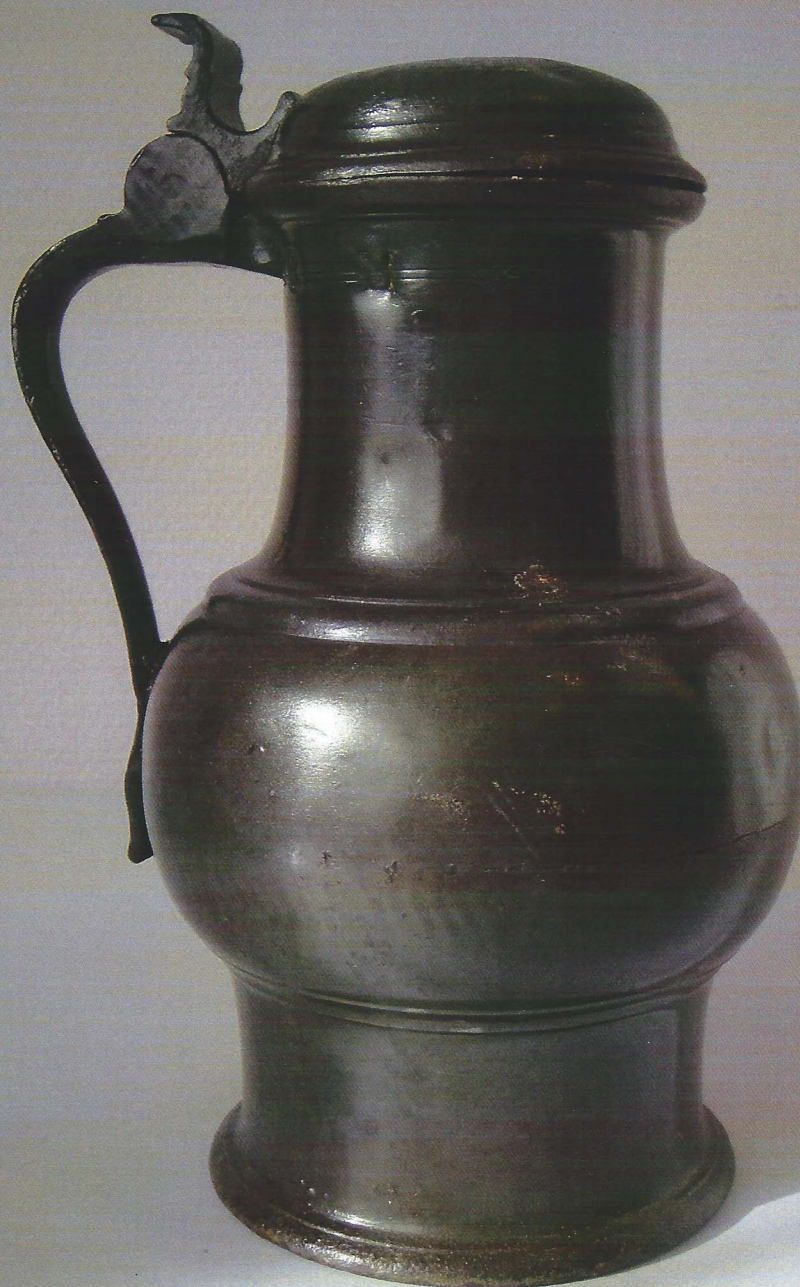

deTinkoerier

MEDEDELINGENBLAD NEDERLANDSE TINVERENIGING • JAARGANG 22 • NUMMER 2 • DECEMBER 2014

Tin in Museum De Lakenhal, Leiden

- Wat brachten de leden mee?
- De tinnegietersfamilie Bohmfalk - Bohnekamp
- Huurtin Maastricht

Nederlandse TinVereniging

OPRICHTING 27 MAART 1993

BESTUUR NEDERLANDSE TINVERENIGING

J.F.H.H. Beekhuizen	Voorzitter
F.W. Hubert	Secretaris
L. Groen	Penningmeester
Mevr. S.C. Bracht	Bestuurslid
E.A. Erenst	Bestuurslid
H.B. van Wijk	Bestuurslid

BESTUUR STICHTING NEDERLANDSE TINBIBLIOTHEEK

H.B. van Wijk	Voorzitter-Bibliothecaris
F.W. Hubert	Secretaris
L. Groen	Penningmeester
J.F.H.H. Beekhuizen	Bestuurslid
Mevr. S.C. Bracht	Bestuurslid
E.A. Erenst	Bestuurslid

ERELID

A.A. Kooyman

REDACTIE DE TINKOERIER

J.F.H.H. Beekhuizen	Hoofdredacteur lay-out
E.A. Erenst	Redacteur
Mw. T. Evers	Redacteur

ADRES SECRETARIAAT

Voorstraat 4
3265 BV Piershil
E-mail: fredw.hubert@gmail.com

ADRES REDACTIE

Nieuwe Spiegelstraat 49 1017 DD Amsterdam
E-mail: info@janbeekhuizen.nl

ADRES PENNINGMEESTER

Geerweg 6 2731 BA Benthuisen
E-mail: groen@aeto.nl

BANKRELATIE

IBAN: NL67 INGB 0004 3826 32
Swiftadres: INGBNL 2A

WEBSITE

www.nederlandsetinvereniging.nl
www.tinvereniging.nl

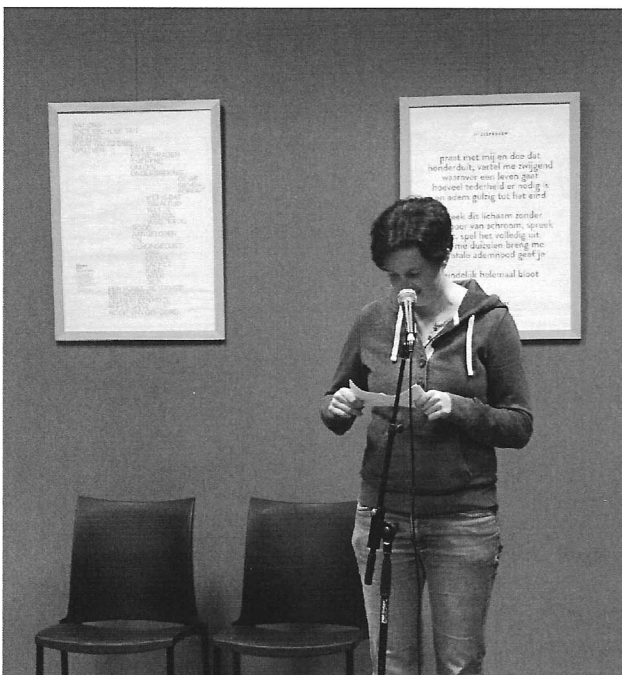
ISSN: 1380-108

Inhoudsopgave van de Tinkoerier

Voorwoord	46
Jaarverslag 2013 Nederlandse TinVereniging F.W. Hubert, secretaris	48
Najaarsbijeenkomst 1 november 2014 in het Mövenpickhotel te Voorburg Mw. Th. Evers	48
Tin in Museum De Lakenhal, Leiden P. de Jong- junior conservator kunstnijverheid	51
Wat brachten de leden mee? J.F. H.H. Beekhuizen - H.B. van Wijk en A. Korstjens	56
Een naam bij een onbekend merk H. Arians	68
Literatuur over tin H.B. van Wijk	76
Huurtin Maastricht en hoe het ene merkje het andere duidt J.P. Van Damme, lid van de Vlaamse Tinvereniging	78
Het doopvont in de Dom van Mainz A. Korstjens	80
Overwegingen bij een 18^e eeuws tinnen kannetje J. Spaans, Oud katholiek priester	82
Verslag twee bijzondere kannen zonder deksel H.B. van Wijk	84
Uitnodiging Vlaamse Tinvereniging	86

Op 7 november vond in de bibliotheek Ieper de opening plaats van de tinexpositie *Iepers gegraveerd tin, 17de - 19de eeuw*. Onze vereniging was vertegenwoordigd door secretaris Fred Hubert met echtgenote en ondergetekende, eveneens met echtgenote.

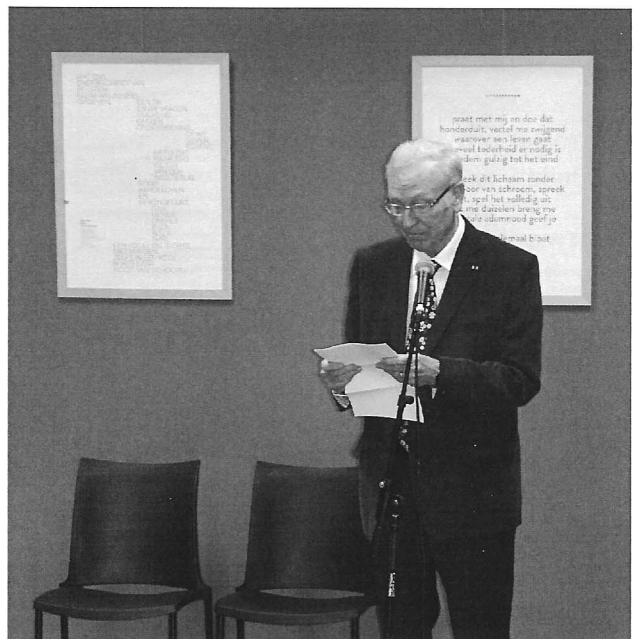
Een honderdtal tinliefhebbers gaven acte de presence. Bij de officiële opening sprak Eva Ryde, de Schepen van Cultuur in Ieper, een jonge en enthousiaste dame (afb. 1).

Afb. 1: Eva Ryde, de Schepen van Cultuur

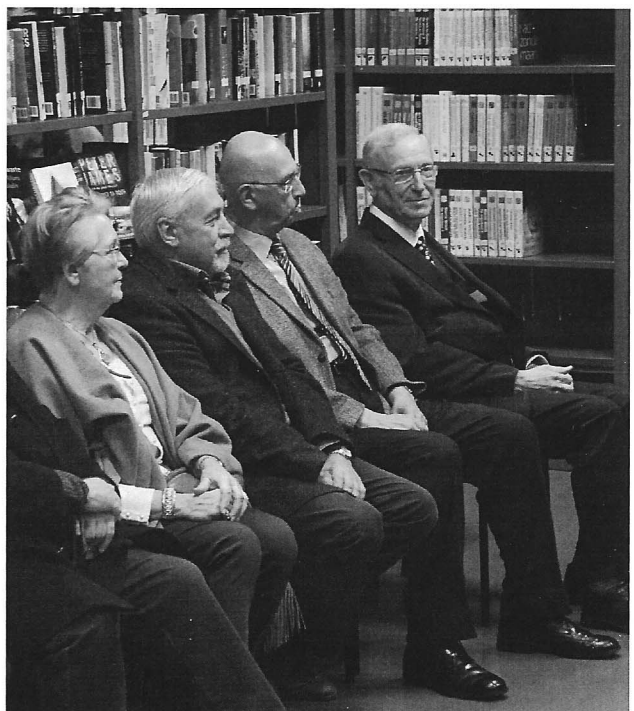
Daarna nam Jozef DeWulf, voorzitter van de Vlaamse Tinvereniging, het woord (afb. 2). Hij deed dit uit naam van de initiatiefnemer Pierre Wullus, die net genezen was van een hernia en daarom niet lang kon staan (afb. 3).

De objecten waren voor het merendeel schotels, uitgesteld in legvitрины en op thema geordend (afb. 4). Er waren: huwelijksschotels, schuttersprijsschotels (afb. 5) en schotels met de voorstelling van *Gaaibolling*. Dit is een oude volkssport die nog voorkomt in Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen. Het is een kruising tussen krulbollen en schieten op een liggende wip. Onderwerpen als ganzenknuppelen (afb. 6) en hanenkampen zag je onder meer afgebeeld op deze sierschotels.

Afb. 2: Voorzitter Jozef DeWulf van de VT

Ter gelegenheid van de expositie stelde Pierre Wullus een catalogus samen waarin alle 86 tentoongestelde objecten zijn opgenomen. Deze is te bestellen bij de Vlaamse Tinvereniging. De expositie is inmiddels afgelopen.

Afb. 3: Derde van links Pierre Wullus

Afb. 4: Overzicht van de expositie

Afb. 5: Schotel van het Sint Sabastiaans Gilde

De Vlaamse Tinvereniging is zeer actief. Zij verlenen ook hun medewerking aan de tentoonstelling *Meer dan brood alleen*, die tot en met 29 maart 2015 gehouden wordt in het gasthuismuseum St. Dimpna te Geel (zie blz. 86). Ongeveer veertig tinnen voorwerpen zijn afkomstig van de leden van de Vlaamse Tinvereniging. De opening heeft plaats gevonden op 15 november jl.

Afb. 6: Ganzenknuppelen

Onze najaarsbijeenkomst in Voorburg werd druk bezocht. De ontvangst en de lunch in het Mövenpickhotel waren zeer goed. Wel jammer alleen dat de zaal zo gehorig bleek. Hoewel de locatie gemakkelijk met de auto en openbaar vervoer te bereiken is, blijft het bestuur zoeken naar een echt ideale plek om van de najaarsbijeenkomst opnieuw een feest te maken.

De voordracht van Prosper de Jong is in een verkorte versie in deze *Tinkoerier* opgenomen. De lezing van Henk Boersma over medisch tin komt in de uitgave van juni 2015.

Ik wil nog even stilstaan bij het overlijden op 30 september van ons lid Bert Vreeken. Wij hebben hem vanaf de oprichting van onze vereniging gekend als een zeer aimabel mens. Hij heeft er onder andere voor gezorgd dat wij in het najaar een vaste locatie in het Amsterdam Museum kregen voor onze bijeenkomsten.

Ook spande hij zich in om de bijeenkomsten zo soepel mogelijk te laten verlopen. Ik heb namens de Nederlandse TinVereniging middels een brief aan de familie onze deelname betuigd.

Namens het bestuur wens ik u

**Prettige feestdagen
& een gezond 2015**

Jan Beekhuizen

F.W. Hubert, secretaris

Bestuur

Het bestuur van de vereniging bestond op 31 december 2013 uit zes leden:

Jan Beekhuizen (voorzitter), Leen Groen (penningmeester), Fred Hubert (secretaris) en Sylvia Bracht, Erik Erenst, Henk van Wijk (tevens bibliothecaris).

Van hen werden in 2013 herbenoemd:

Jan Beekhuizen, Leen Groen, Erik Erenst, Fred Hubert voor drie jaar (2014-15-16).

Het bestuur heeft in 2013 drie maal vergaderd: op 5 maart, 4 september en 4 december.

Helaas is in 2013 Paul Maas, lid van onze vereniging, overleden. Hij was vanaf 2008 tot zijn overlijden secretaris van de vereniging en was ook redactielid van *de Tinkoerier*. Verder had hij een grote bijdrage bij de totstandkoming van het boek *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*. Ook had hij al veel werk verricht voor de expositie Stadskannen die recentelijk stop gezet is vanwege externe factoren.

Ledenbestand

Op 31 december 2013 telde de vereniging één erelid; Ton Kooyman en 77 betalende leden. *De Tinkoerier* werd toegezonden aan alle leden van de vereniging alsmede aan 27 betalende abonnees, niet lid van de

vereniging; drie Zusterverenigingen en vier bibliotheken hebben een gratis abonnement.

Tarieven

Als contributie werd de leden een bedrag van € 60,00 gevraagd. Een abonnement op *de Tinkoerier* kostte € 45,00 (exclusief verzendkosten) en een los nummer € 22,50 (exclusief verzendkosten).

Ledenbijeenkomsten

In het verenigingsjaar zijn er twee ledenbijeenkomsten georganiseerd. De eerste, een gezamenlijk weekeinde met de Vlaamse Tinvereniging, vond plaats op zaterdag 1 juni in Maaseik en op 2 juni in Beek en werd bijgewoond door 45 deelnemers.

Een verslag van deze bijeenkomsten verscheen in *de Tinkoerier* van augustus 2013.

De tweede bijeenkomst, tevens algemene ledenvergadering, werd op 9 november 2013 in het Amsterdam Museum gehouden en bijgewoond door circa 20 leden. Een verslag van deze bijeenkomst verscheen in *de Tinkoerier* van december 2013.

De Tinkoerier

Het mededelingenblad van de vereniging verscheen in het verslagjaar twee maal, in augustus en december.

Najaarsbijeenkomst 1 november 2014 in het Mövenpickhotel te Voorburg

Thea Evers

Het bestuur had ons uitgenodigd voor de ledenbijeenkomst, die zou worden gehouden in hotel Mövenpick te Voorburg. Niet in Amsterdam dit keer, maar dat was geen verrassing.

Op de najaarsbijeenkomst van 2013 was al aan de orde gekomen; blijven in het Amsterdam Museum of een andere locatie zoeken, waarbij het accent natuurlijk ligt op de bereikbaarheid, O.V., parkeergelegenheid en koffie/lunchfaciliteiten. Nu was het Voorburg geworden, op proef, zoals de voorzitter zei.

Ook in 2010 werd daar de najaarsbijeenkomst gehouden, met een bezoek aan het Huygensmuseum Hofwijck, de buitenplaats aan de Vliet van vader Constant en zoon Christiaan Huygens. We werden verwacht tussen 10.00 en 10.30 uur en dat lukte aardig voor de meeste mensen. De bereikbaarheid was uitstekend. Het hotel ligt direct bij de afslag van de autosnelweg en tegenover het NS station. Voor Oost - Nederlanders is het wel ver weg, maar andersom is het oosten voor de Randstad nog verder weg. Suggesties voor een locatie centraal in

het land hebben blijkbaar niets opgeleverd. De secretaris had in zijn convocatie al aangegeven dat er zelfs gratis geparkeerd kon worden onder het station. Maar je moest wel even uitkijken want er was ook een blauwe zone, met een maximum van 2 uur. Er werd koffie met appeltaart geserveerd en daarna konden we starten met de Algemene ledenvergadering.

Algemene ledenvergadering

Aanwezig 34 leden en introducés.

Bericht van verhindering ontvangen van vijf leden. Het was triest om te horen, dat Bert Vreeken, onze steun en toeverlaat in het Amsterdam Museum, op 30 september na een kort ziekbed was overleden. Op 20 augustus was hij met pensioen gegaan en op 4 september zou zijn afscheidsreceptie worden gehouden. Maar dat heeft hij niet meer mogen meemaken, omdat hij toen al in het ziekenhuis lag. De voorzitter heeft namens de Nederlandse TinVereniging condoleances naar de familie overgebracht en vroeg om een moment van stilte te zijner nagedachtenis.

Daarna werden we geattendeerd op de tentoonstelling *lepers gegraveerd tin, 17de - 19de eeuw* in de bibliotheek te Leper, in samenwerking met het stadsarchief en de Vlaamse Tinvereniging. Bij de opening op 8 november zullen twee bestuursleden acte de présence geven. (De expositie duurt maar tot 6 dec. 2014).

De voorzitter gaf een nadere toelichting op het voorjaarsweekend, dat op 2 en 3 mei 2015 wordt gehouden op Texel. De convocaties met aanmeldingsformulieren zijn in oktober al verstuurd. Er waren al diverse aanmeldingen binnen, ook uit België. De optie op kamers in De Pelikaan is uitgebreid. Veel leden zijn van plan om al op vrijdag 1 mei aan te komen en men wil dan ook die avond samen gaan eten in restaurant Noordzee. Het belooft een interessant weekend te worden met als locatie het museum Kaap Skil, museum van jutters en zeelui in Oudeschild, met aandacht voor de vondsten van duikersfamilies, een voordracht in een oud kerkje en een bezoek aan de Oudheidkamer van Den Burg. Voor alle duidelijkheid: uw aanmelding is onder voorbehoud, want u kunt de reservering tot en met 31 maart 2015 bij het secretariaat annuleren, zonder enige verdere verplichting.

Zoals op de voorjaarsbijeenkomst al werd aangekondigd, zal het Stadskannenproject uitmonden in een boek. Er zijn al veel foto's gemaakt. Alleen de kannen van Utrecht en Amsterdam, met name de aanwezige Amsterdamse kannen in het Rijksmuseum, moeten nog voor de camera. Het streven is om dit nieuwe boek eind 2015 te presenteren. Jan Beekhuizen, Henk van Wijk en Philippe Probst vormen de redactie. Het bestuur hoopt in de toekomst te komen tot een samenwerking met de Vlaamse Tinvereniging met betrekking tot een uitwisseling van de tijdschriften *Tinnewerck* en *de Tinkoerier*. Maar voor het kostenplaatje zal wel een sponsor gevonden moeten worden.

Vanuit de vergadering komt het verzoek om als Nederlandse TinVereniging een brief te laten uitgaan naar het Rijksmuseum Amsterdam en daarin onze teleurstelling en verbazing uit te spreken over het ontbreken van tinnen voorwerpen in de huidige museale opstelling. Er staan er hooguit twee. Meer leden hebben dit met verdriet geconstateerd en het zou een goede zaak zijn om inderdaad zo'n brief te laten uitgaan.

Voordrachten

De lezing *De collectie van een verzamelaar, w.o. medisch tin*, van de heer H.J. Boersma, oud apotheker uit Sassenheim moest naar de middag worden verplaatst. De verschillende merken apparaten, die bij zo'n PowerPointpresentatie met elkaar verbonden moeten worden, leverden moeilijkheden op. Daar was meer tijd voor nodig.

We startten dus met *Tin in museum De Lakenhal, Leiden*, door Prosper de Jong, junior conservator kunstnijverheid van het museum en de begeleider bij de fotografie van de Leidse Stadskannen. Hij nam ons mee door de geschiedenis van de Lakenhal. Het museum is sinds zijn oprichting in 1874 gevestigd in de monumentale Laecken-halle uit 1640. In die Lakenhal werden de stoffen gekeurd en na goedkeuring voorzien van een loodje, dat garant stond voor de kwaliteit. Beroemde stukken uit het museum passeerden de revue, natuurlijk ook met betrekking tot het Leids beleg en ontzet.

Vroeger was er veel kunstnijverheid te zien.

Najaarsbijeenkomst 1 november 2014 in het Mövenpickhotel te Voorburg

Zo werd er in 1972/1973 ook een tentoonstelling gehouden met als titel *Tin ten toon*, waarin het tin uit eigen bezit onder de aandacht werd gebracht. Maar helaas is ook in dit museum de belangstelling voor tin als cultuurobject naar de achtergrond verdwenen, d.w.z. in het depot geplaatst. De beroemde Stadskanalen vormen een uitzondering en staan alle acht te pronken op een van de monumentale schouwen in het museum. De aandacht gaat nu uit naar zilver en textiel. Tin past in de huidige opstelling niet meer in het verhaal dat men wil vertellen. Onbegrijpelijk, want het maakte toch ook deel uit van het dagelijks leven. En ze hebben daar zo'n mooie collectie! Prosper de Jong liet verschillende voorwerpen aan ons oog voorbij trekken. Te veel om op te noemen. Zo waren er diverse objecten te zien uit het Heilige Geest weeshuis, een avondmaalskan van de Waals gemeente met de letters VK (van Vrouwekerk). Van deze, oorspronkelijk veertiende-eeuwse kerk, waar later de Pilgrim Fathers te kerke gingen, en de Waalse gemeente onderdak vond, resteert nog slechts een ruïne. En natuurlijk waren er verschillende Leidse kannen. Het meest bijzondere vond ik een tinnen veldfles, in 1968 opgegraven bij het voormalige kasteel Rodenburg. Uit de aanwezigheid van het stadsmerk van Keulen, de drie kroontjes als symbool voor de Drie Koningen, is de conclusie getrokken, dat in deze fles wijwater uit Keulen was meegenomen. Prachtige stukken, alleen nog te zien op de website van het museum en niet meer in het echt.

Vervolgens was er aandacht voor de meegebrachte voorwerpen van de leden (zie verslag verderop). Altijd bijzonder om te zien, welke moeite mensen zich getroosten, om anderen te laten genieten van objecten uit hun collectie. En de manier waarop ze daarover kunnen praten: zich er van bewust dat de smaken verschillen, maar dan met veel warmte vertellen waarom zij iets mooi vinden. En passant hoor je ook dat tin nu € 3,00 per kilo oplevert. De heer Ariens, die uit het verre Noord-Duitse Remels helemaal naar de Randstad was gekomen, vertelde dat hij voor het decembernummer van *de Tinkoerier* een artikel heeft geschreven over een merk van een tot nu toe onbekende tinnegieter. Na de lunch brachten we een bezoek aan Museum Swaensteyn in

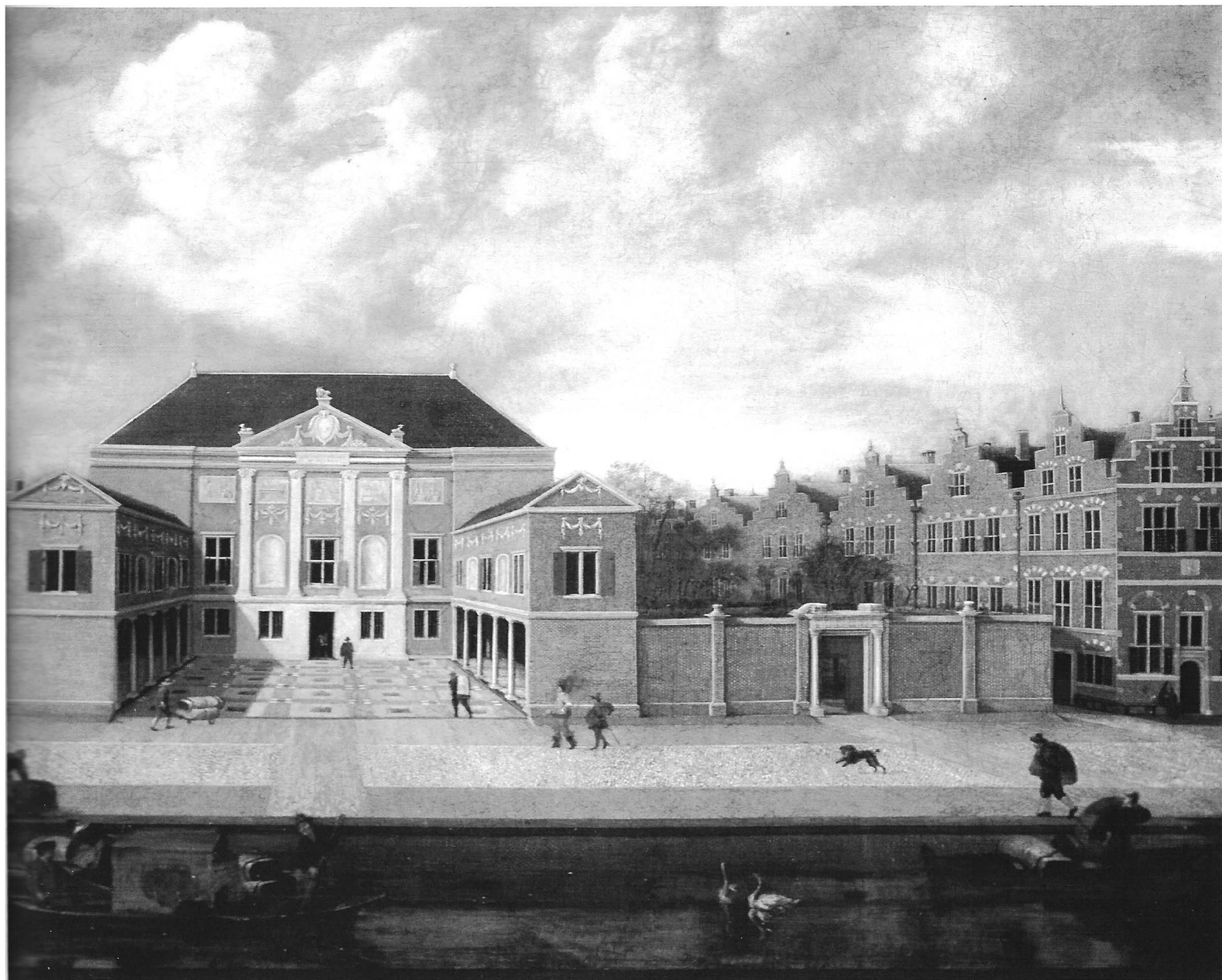
Voorburg.

De collectie van dit museum weerspiegelt de geschiedenis en het kunstzinnige leven in Leidschendam - Voorburg. Kernpunten zijn het Forum Hadriana, de Romeinse nederzetting op de plek van het huidige Voorburg, de Nieuwe Ploeg, een kunstenaarsgroep uit de jaren zestig van de vorige eeuw en prinses Marianne der Nederlanden (1810 - 1883), die in verschillende huizen op landgoederen in en om Voorburg heeft gewoond. Dit jongste kind van koning Willem I en prinses Wilhelmina van Pruisen, leefde in Voorburg openlijk samen met haar koetsier Johannes van Rossum. Een bijzondere vrouw dus, zeker voor de negentiende eeuw. Een speciale tentoonstelling onder de titel *Kopstukken*, toonde onopgesmukte portretten van gewone mensen, inwoners van Voorburg. Het oude Huize Swaensteyn, in de Middeleeuwen een herberg en een politiek centrum waar Schout en Schepenen hun besluiten namen, ligt schuin tegenover het museum. Nu hebben de gemeenteraad en de griffie er hun onderkomen.

Toen was het tijd voor de lezing van de heer H.J. Boersma. Hij gaf een interessante presentatie over zijn collectie medisch tin. Er werd o.m. een hele reeks maten gepresenteerd uit het pre- en post metrieke stelsel. Een belangrijke vraag uit de zaal was, waar precies de maat werd genomen met behulp van de pegel: in het midden van de pegel dus. Maar er zijn ook maten met meerdere pegels, halve maatjes, (dubbele) vingerhoed, tuitmaatjes en maten met een speciaal handvat, dat haaks is geplaatst. Glazen flessen met een tinnen afsluitstuk, zuigbekers met lange en korte tuiten, biberons, canard de malades, alsmede diverse soorten inneemschuitjes. Bourdalou-ondersteken (zie *de Tinkoerier*, juni 2009, blz. 15 t/m 21), beddenpannen, aderlaat- en bloedzuigerkommen; de zieke mens had in het verleden heel wat tinnen voorwerpen om zich heen, dat bleek wel. En medisch tin is een vak apart, ook dat werd duidelijk. Als dank voor hun boeiende presentaties ontvingen de heren De Jong en Boersma een fles goede wijn en om 16.15 uur werd het programma afgesloten. Voor de napraters werd daarna nog koffie en thee geserveerd. Het einde van een boeiende en gezellige dag waar we ons, ook nu weer, terecht op hadden verheugd.

Tin in Museum De Lakenhal, Leiden

P. de Jong - junior conservator kunstnijverheid

Afb. 1: Gezicht op de Lakenhal te Leiden, 1642, Susanna van Steenwijck-Gaspoel. Inv.nr S 410

Museum De Lakenhal werd in 1874 als museum geopend in het zeventiende-eeuwse Lakenhalgebouw in Leiden (afb. 1). In 1921 werd een belangrijke uitbreiding aan de rechterzijde van de Lakenhal gerealiseerd waarmee het museumoppervlak bijna verdubbeld werd.

In deze nieuwe zogeheten Papevleugel werden stijlkamers geïntegreerd, maar ook in het oude Lakenhalgebouw werden eerder al diverse overgebrachte

en uit oude onderdelen samengestelde interieurs aangebracht. In de stijlkamers en in de museumzalen werd de collectie getoond, vooral bestaande uit schilderijen maar ook uit allerlei soorten historische voorwerpen. De collectie werd in het begin gevormd door de overdracht van oud stedelijk bezit dat tot dan toe op het Leidse Stadhuis werd bewaard. Het absolute hoogtepunt daarvan is het zestiende-eeuwse drieluk met het Laatste Oordeel, geschilderd door Lucas van Leyden.

Tin in Museum De Lakenhal, Leiden

Afb. 2: Eén van de acht stadskannen

Als eerste groep voorwerpen van tin is een serie van acht zestiende-eeuwse stadskannen in de verzameling terecht gekomen (afb. 2). Deze werden bij representatieve ontvangsten als wijnkan in het stadhuis gebruikt.

In de laatste decennia van de negentiende eeuw werden verder bepaalde voorwerpen actief verzameld die herinnerden aan Leidens Ontzet, het einde van het Spaanse beleg van de stad in 1574 dat jaarlijks op 3 oktober in Leiden wordt gevierd¹. De voorzittend burgemeester van Leiden tijdens het beleg, Pieter Adriaansz. van der Werf speelde toen een belangrijke rol. Een serie van zestiende-eeuwse borden die toen aan het museum werd geschonken was naar overlevering uit het bezit van Van der Werf

Afb. 3: Een serie zestiende-eeuwse borden

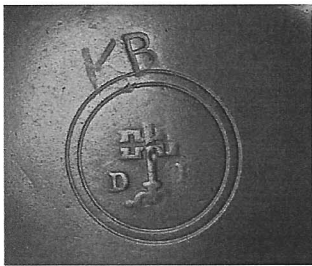

Afb. 4: Negentiende-eeuwse eigenaarsinitialen op de zestiende-eeuwse borden

(afb. 3). De initialen 'P A Z V D W' als slagmerk bleek later helaas niet een eigendomsmerk maar een negentiende-eeuwse vervalsing (afb. 4). Maar ook ondubbelzinnig authentieke voorwerpen werden toen verzameld zoals een serie van maar liefst 11 tinnen wijnkannen, afkomstig van de zogeheten 'Broederschap de Leydsche Kemper Beurs' (afb. 5a). Dit was een van oorsprong zeventiende-eeuws verband van katholieke immigranten uit de Duitse stad Kempen die deze kannen bij hun vergaderingen hebben gebruikt tot ver in de negentiende eeuw. Sommige kannen uit de groep dragen daarom het eigendomsmerk 'D. B.' en het slagmerk 'K. B.' op het deksel van de wijnkan (afb. 5b). Aardig is dat kennelijk in de negentiende eeuw een kan naar zeventiende-eeuws model als aanvulling of vervanging werd besteld door de Broederschap bij de bekende Haagse tinnegieter J. N. Meeuws (afb. 6a en 6b). In dit geval dus geen vervalsing maar puur voortkomend uit traditie.

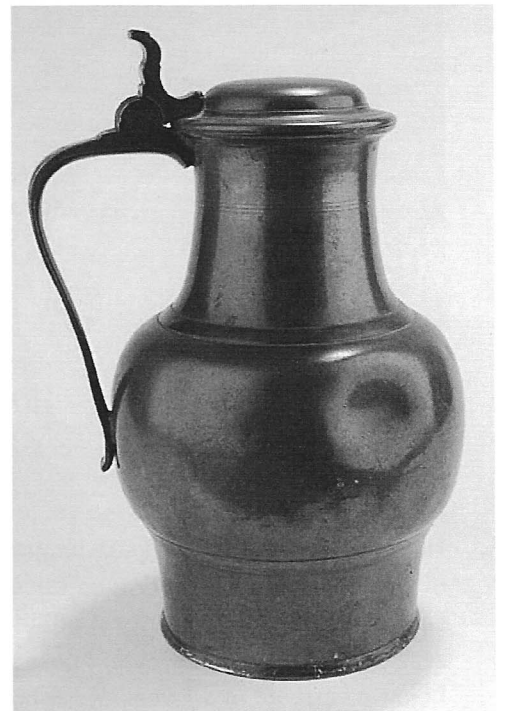
Afb. 5a: Drie van elf wijnkannen

Afb. 5b: Eigenaarsinitialen
DB en KB

Afb. 6b: Gietersmerk van
J. N. Meeuws

Afb. 6a: Kan van tinnegieter J. N. Meeuws
naar zeventiende-eeuws model

Tin in Museum De Lakenhal, Leiden

Afb. 7a: Tinvondst uit 1968

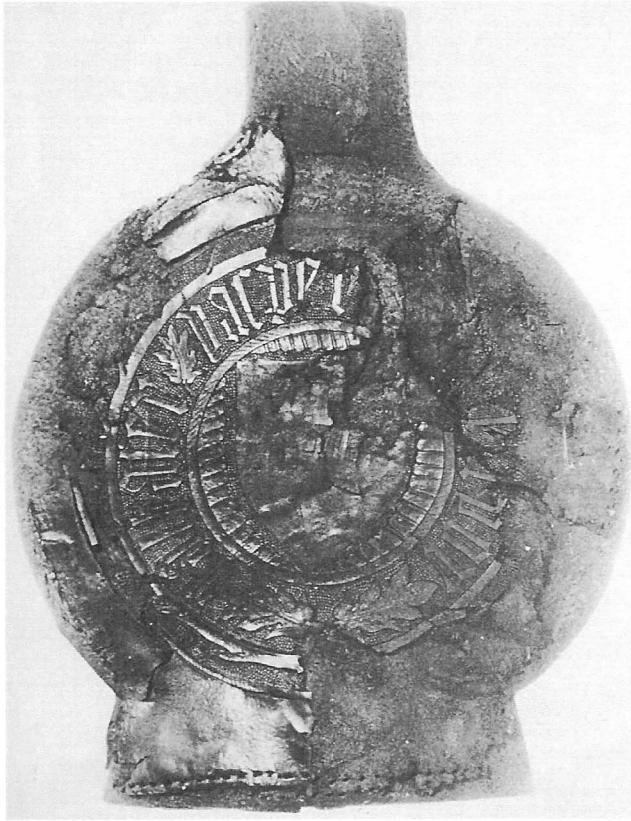
Afb. 7b: Eigendomsmerk van Cornelis van der Laen en Beatrix van Montfoort

In de twintigste eeuw werd tot de komst van een gemeentelijke archeologische afdeling ook tin uit archeologische context verzameld. Een belangrijke groep voorwerpen was de tinvondst die in 1968 werd gedaan in een opgegraven rieten mand op een terrein buiten de oude stadssingel (afb. 7a en 7b). Het ging om een groep van onder andere schotels die een eigendomsmerk dragen van Cornelis van der Laen en Beatrix van Montfoort uit het midden van de zestiende eeuw. Mogelijk werd deze grote hoeveelheid tin verstopt in de woelige periode van het beleg van Leiden².

Een ander vroeg object is de tinnen veldfles die voor 1972 werd opgegraven op een kasteelterrein in de buurt van Leiden, het voormalig kasteel Rodenburg. Dergelijke flessen kunnen wijwater uit een pelgrimsplaats hebben bevat (afb. 8).

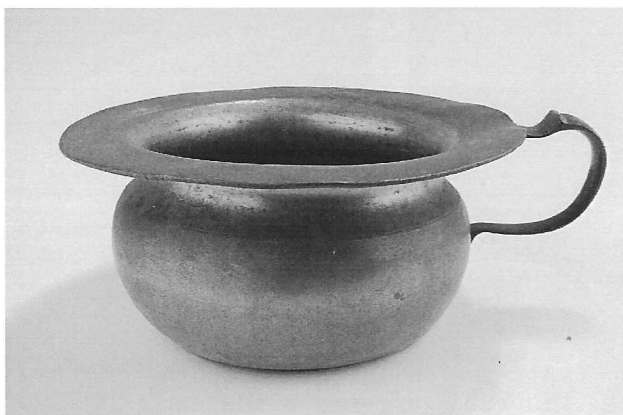
Afb. 8: Tinnen veldfles

Afb. 9: Leren bekleding met tekst 'Yasper Melcyor Baltacer'

In 1975 werd de leren bekleding van een vergelijkbare flesvorm aangetroffen in een beerput vlakbij de Hooglandse kerk in Leiden (afb. 9). Het opschrift van

deze bekleding 'Yasper Melcyor Baltacer' verwijst naar de Drie Koningen uit het Nieuwe Testament waarvan relieken in de bedevaartsplaats Keulen werden bewaard³. Wellicht dat de veldfles uit kasteel Rodenburg dus ook oorspronkelijk uit Keulen afkomstig is? Een andere grote groep tinnen voorwerpen kwam eveneens in de museumcollectie terecht in de tweede helft van de twintigste eeuw. Het gaat om een cluster voorwerpen van diverse aard (bijvoorbeeld kannen, warmwaterborden, pispotten) uit het Heilige Geest- of armeweeshuis en kinderkuis aan de Hooglandse Kerkgracht (afb. 10. en 11). Sommige daarvan zijn in groot aantal aanwezig, te verklaren door het grote aantal wezen dat ervan gebruik moet hebben gemaakt. Samen met andere voorwerpen uit deze schenking zoals de buitengewoon grote ketel of een opscheplepel vormen ze een weerslag van het dagelijks leven in dit Leidse weeshuis. Hoewel Museum De Lakenhal nooit tinnen voorwerpen bewust als een deelverzameling heeft beschouwd is er in de loop van het museumbestaan toch een redelijk grote collectie gevormd. Deze voorwerpen zijn helaas maar voor een klein gedeelte in de vaste opstelling te zien. Via de website van het museum www.lakenhal.nl/nl/zoeken kunt u met behulp van een trefwoord foto's en een beknopte beschrijving vinden van tinnen objecten in de collectie.

Afb. 10: Negentiende-eeuwse kamerpot

Afb. 11: Negentiende-eeuws warmwaterbord

¹ Zie hiervoor bijvoorbeeld: J. Zijlmans, *Leidens Ontzet Vrijheidsstrijd en volksfeest*, Leiden 2011.

² Zie hiervoor: Ingrid W.L. Moerman, *Een tinnen servies uit het midden van de zestiende eeuw*, p. 69-80 in: *Leids Jaarboekje 1978*.

³ Zie voor de leren bekleding: R.M. van Heeringen, Een stuk leer met de namen van de drie koningen uit de Leidse binnenstad, p. 68-76 in: *Bodemonderzoek in Leiden, Jaarverslag 1982*.

Wat brachten de leden mee?

Tekst: J.F.H.H. Beekhuizen - H.B. van Wijk en A. Korstjens

Foto's: J.F.H.H. Beekhuizen (m.u.v. afb. 7b)

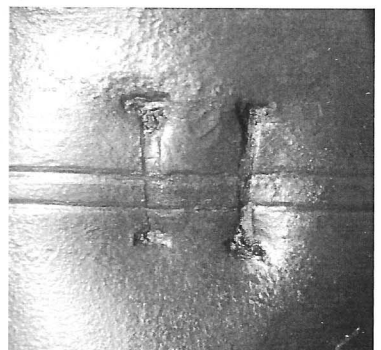
Afb. 1a

Afb. 1b

Afb. 1c

Afb. 1d

Afb. 1a: Maatkan, Leiden

Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

Gemerkt aan de binnenkant van het deksel: stadsmerk van Leiden met gietersinitialen II voor onbekende meester II, Leiden (afb. 1b).

Aan de binnenkant van de hals is rechts van het handvat een maatpegel aangebracht.

Op de kraag rechts van het handvat ingeslagen ijkmerken in de vorm de letter A - wapenschild - letters R en H (afb. 1c en 1 d).

Aan de buitenkant van de bodem gegraveerd eigendomsmerk of eigenaarsinitialen HV met daarboven het cijfer 8. 2^e helft 17^e eeuw.

Afb. 2a

Afb. 2b

Afb. 2c

Afb. 2a: Paar kannen, Leiden

Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.

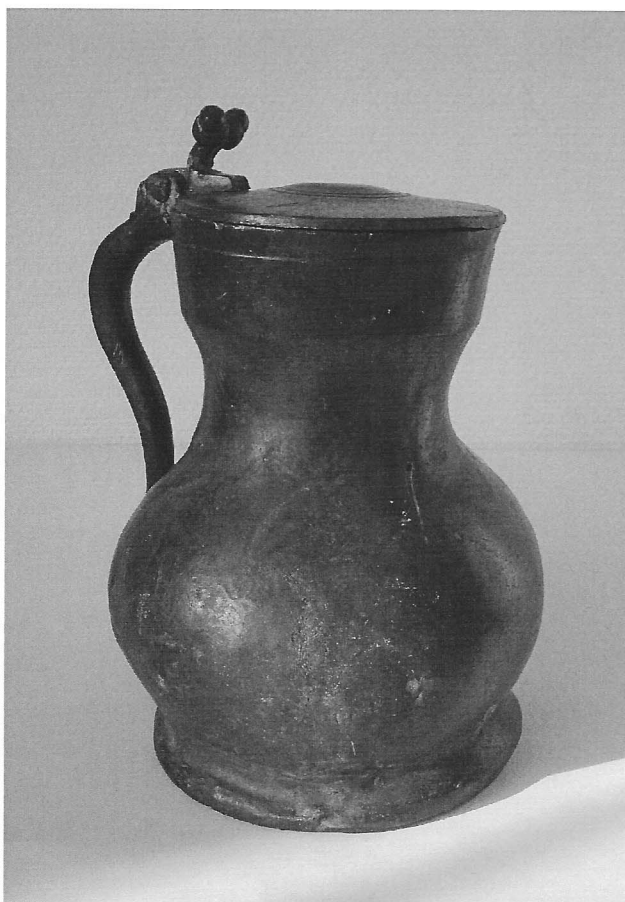
Gemerkt aan de buitenkant van de vlakke bodem: stadsmerk van Leiden met gietersinitialen IP voor Jan Pauw, Leiden, gehuwd in 1724, werkzaam tussen ongeveer 1724 en 1776, overleden 1776 (afb. 2b en 2c).

Op het deksel gegraveerde eigenaarsinitialen DLG.

18^e eeuw.

Literatuur merk: B. Dubbe 2009, blz. 275, nr. 2568 en 2568-2.

Wat brachten de leden mee?

Afb. 3a

Afb. 4a

Afb. 3b

Afb. 4b

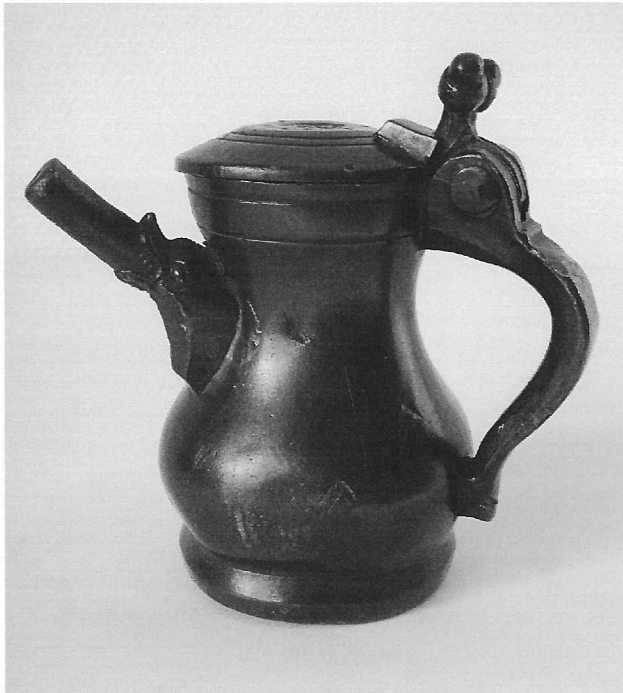
Afb. 3a: Bodemvondst kan, Leiden

Eenkakig scharnier met duimrust in de vorm van twee eikels.

Verticale gietnaad en vierkant plakje in de bodem. Gemerkt op het deksel: stadsmerk van Leiden en gietersmerk in de vorm van een ruit met gotische gietersinitiaal (afb. 3b). 16^e eeuw.

Afb. 4a: Bodemvondst teljoor, Leiden

Gemerkt aan de voorzijde: stadsmerk van Leiden en gietersmerk in de vorm van een ruit met gotische gietersinitiaal. Rechts van de merken een ingeslagen huismerk (afb. 4b). Eveneens aan de voorzijde een gegraveerd huismerk, met een herhaling op de achterzijde. 16^e eeuw.

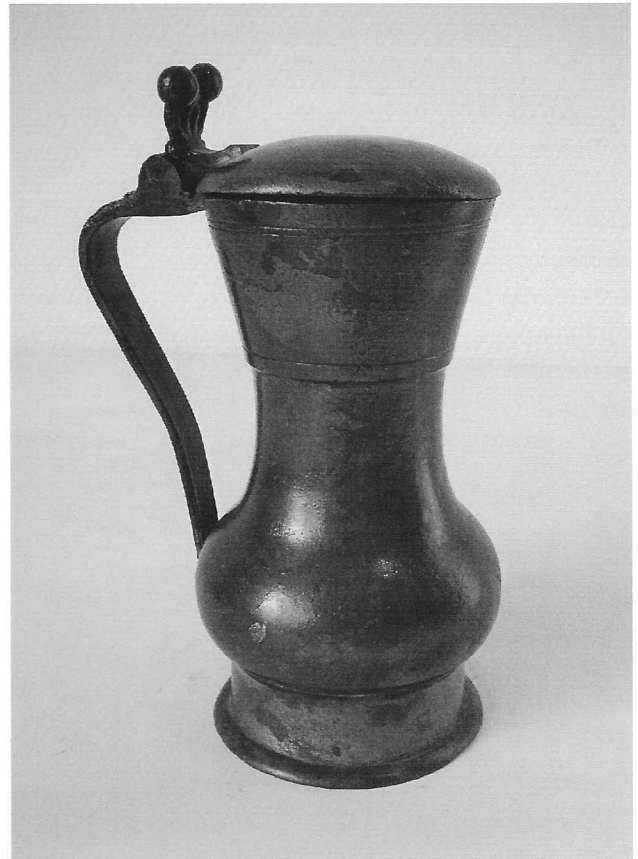

Afb. 5a

Afb. 5b

Afb. 5a: Bodemvondst schapenkannetje, Leiden
Eenkakig scharnier met duimrust in de vorm van twee eikels.
Verticale gietnaad.
Gemerkt op het deksel: stadsmerk van Leiden en gietersmerk in de vorm van een gotisch gietersinitiaal (afb. 5b). 16^e eeuw.

Afb. 6a

Afb. 6b

Afb. 6a: Bodemvondst kannetje, Leiden
Tweekakig scharnier met duimrust in de vorm van ineengeslingerde ringen met twee bolletjes.
Gemerkt op het handvat: stadsmerk met gietersinitialen DL voor Dirck van Loefrijs, Leiden, werkzaam voor en na 1618 (afb. 6b). 1^e helft 17^e eeuw.
Literatuur: Blik op tin, Singer Museum Laren 1965, blz. 37, nr. 79 (en afbeelding omslag).
Literatuur merk: B. Dubbe 2009, blz. 274, nr. 2316 en 2316-1.

Wat brachten de leden mee?

Bekertje gevonden!

H.B. van Wijk

Onder de kop *Bekertje gezocht!* plaatste ik in *de Tinkoerier* van aug. 2013 op p. 48 een oproep om de huidige verblijfplaats van een bekertje op te sporen. Dankzij ons lid de heer R. Ramselaar is dat gelukt en kunnen nu de foto's worden afgebeeld van de twee merken IACOP.

Het ene (afb. 7a) staat op het zoutvat dat zich in museum Boijmans Van Beuningen bevindt, (inventarisnummer OM 151) (afb. 7b) en het andere (afb. 8a) op het opgespoorde bekertje (afb. 8b); dat zit in een particuliere verzameling.

De spelling van de naam is op beide voorwerpen gelijk, de lettertypes vertonen grote overeenkomsten. Het zoutvat draagt ook het stadsmerk van Schoonhoven. Op het bekertje staat nog een tweede merkje. Jammer genoeg is dat te onduidelijk om de herkomst te kunnen vaststellen, zodat onduidelijk blijft of we met één en dezelfde gieter te maken hebben. Nota bene: Ton Kooyman¹ wees me er op dat mevrouw De Visser nog een derde vroeg merk thuisbracht in haar artikel *Drie Groningse Hanze-tin kannen*, in: *Oud Nederland*, IV (1950).

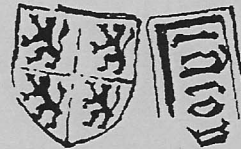
1954 Iacop

Werkzaam: (1500) -

Schoonhoven en in gotische letters IACOP

Bron: *Catalogus Tin. Verzameling A.J.G. Verster, Museum Boijmans 1954, nr. 151. Dubbe (1978) p. 374*

1954-1

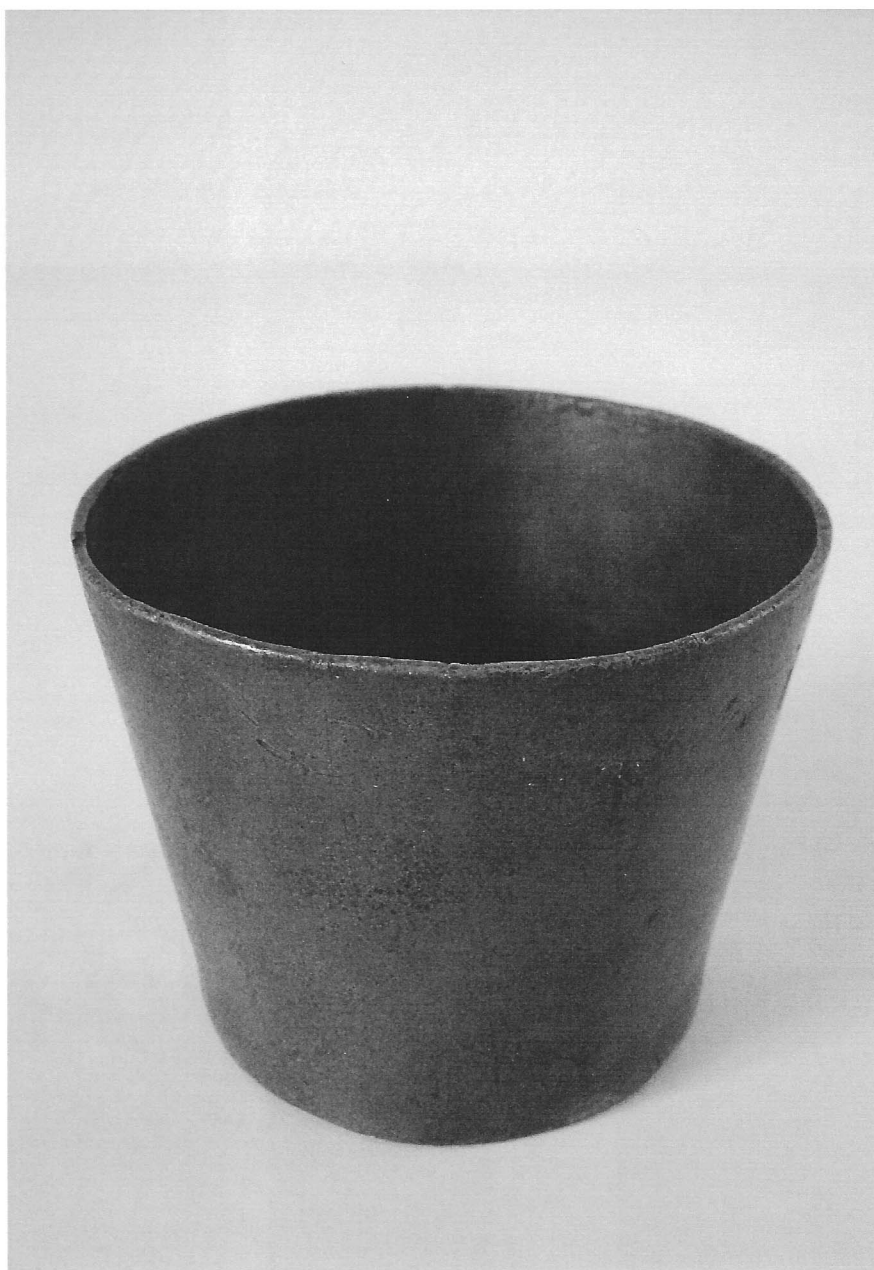
Afb. 7a: Merk Jacob uit: *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*

Afb. 7b: *Collectie Boijmans Van Beuningen*

Afb. 8a

Afb. 8b

Afb. 8a en 8b: Bodemvondst drinkbekertje

Gemerkt aan de buitenkant van de bodem: gietersmerk in de vorm van gotische letters IACOP. 15^e eeuw.

Literatuur: B. Dubbe - Tin en tinnegieters in Nederland, Lochem 1978, blz. 126, afb. 66 (kroes gesign. 'iacop', XV, h. 6,4 cm).

B. Dubbe - Huusraet, het stedelijk woonhuis in de Bourgondische tijd, Hoorn 2012, blz. 152, afb. 07-24.

¹ Zie ook zijn artikel in *de Tinkoerier* dec. 2004, 'Van Hanze-kannen tot 'lachende lepels' | Zes eeuwen Groningse tinnegieters.'

Wat brachten de leden mee?

Afb. 9a

Afb. 10a

Afb. 9b

Afb. 10b

Afb. 9a: Schapenkannetje, Amsterdam

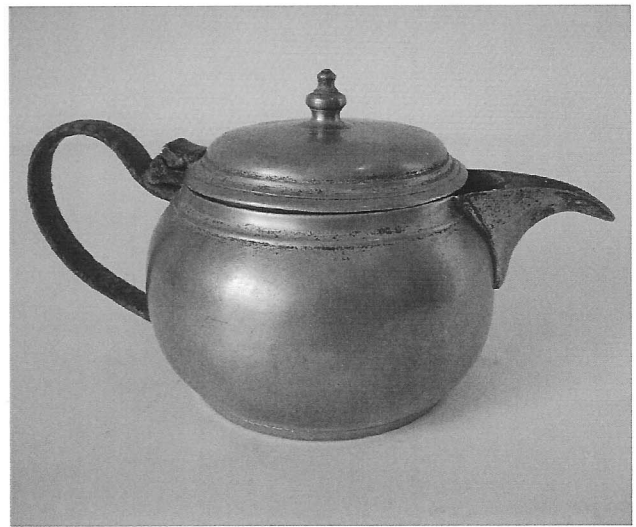
Tweekakig scharnier met haakvormige duimrust.
Gemerkt aan de binnenkant van het deksel:
gekroonde roos met gietersinitialen NK voor
Nicolaas Kraan, Amsterdam, geboren 1698, gehuwd
in 1722, werkzaam voor en na 1722 (afb: 9b).
Literatuur merk:
B. Dubbe 2009, blz. 96, nr. 2236 en 2236-1.

Afb. 10a: Zandstrooier, Neustadtgödens

Gemerkt aan de buitenkant van de bodem:
gekroonde roos met gietersinitialen HBK voor
Hinricus Bohnekamp, Neustadtgödens, geboren
1737, overleden 1796 (afb. 10b). Eveneens aan de
buitenkant van de bodem gegraveerde eigenaars-
initialiaal B. (zie ook het artikel van Horst Ariens in
deze uitgave, v.a. blz. 68).

Afb. 11a

Afb. 12a

Afb. 11b

Afb. 12b

Afb. 11a: Kandelaar, Neustadtgödens

Gemerkt op de vetvanger: gekroonde roos met gietersinitialen HBK voor Hinricus Bohnekamp, Neustadtgödens, geboren 1737, overleden 1796. Eveneens op de vetvanger gegraveerde eigenaarsinitialen IGG (afb. 11b). (zie ook het artikel van Horst Arians in deze uitgave).

Afb. 12a: Melkkannetje, Neustadtgödens

Tweekakig scharnier.
Gemerkt aan de binnenkant van de bodem: gekroonde roos met gietersinitialen HBK voor Hinricus Bohnekamp, Neustadtgödens, geboren 1737, overleden 1796 (afb. 12b). (zie ook het artikel van Horst Arians in deze uitgave).

Wat brachten de leden mee?

Afb. 13

Afb. 14a

Afb. 14b

Afb. 13: Drie kranenkannen

Links: Bergisch model. Gemerkt aan de binnenkant van de bodem: engelmerk met kwaliteitsaanduiding BLOK ZINN en gietersinitialen IAB voor Johann Arrenberg, Elberfeld, geboren 1778, overleden 1860. Literatuur merk: E. Viebahn - Bergisches Zinn, Wuppertal-Barmen 1972, blz. 48, Tafel 2.

Midden en rechts: Niet gemerkt (of op de plek van de gerestaureerde bodem) en aan de buitenkant van de bodem: weggesleten engelmerk.

Afb. 14a: Bronzen kandelaartje in de vorm van een zittend leeuw

Waarschijnlijk een mariage van een bovenstuk van een vijftiende-eeuws kandelaartje en een leeuw, mogelijk Oosters en 19^e eeuw.

Uit deze *Show en Tell*-sessie is een opmerkelijk feit aan het licht gekomen. De merken van de bodemvondst Leidse kan (afb. 15a) en van het teljoor (afb. 15b) zijn exact hetzelfde en de beide objecten zijn dus door dezelfde tinnegieter vervaardigd

Afb. 15a: Merk van Kan nr. 3a

Afb. 15b: Merk van Teljoor nr. 4a

Wat brachten de leden mee?

Afb. 16a

Afb. 16a: Plaquette HKH Juliana 1934

In 1934 werd toen nog Prinses Juliana 25 jaar. Ter gelegenheid daarvan werden diverse portretten, plaquettes en penningen uitgebracht. Deze tinnen plaquette werd gemaakt door de N.V. Fix uit Zeist, een tot nu toe onbekende fabriek (afb. 16a en 16b).

Speurwerk in o.a. Archieven van de Kamer van Koophandel en archieven uit Zeist brachten duidelijkheid. De firma Fix was, zoals zij zichzelf noemden, een "fabriek van Massa-artikelen". Het bedrijf was gevestigd in Utrecht maar had in Zeist een dochteronderneming waar dhr G. Lekkerkerker directeur was. Eerst gevonden vermelding is 1929, laatst gevonden vermelding is 1942. Tot op heden is het nog onduidelijk wat die andere "Massa-artikelen" waren en of daar ooit nog meer van tin bij heeft behoord is ook onbekend. Misschien was het maar een eenmalig iets. De naam van de graveur staat op de voorzijde vermeld: Dick van Straaten (afb. 16c). Over hem heb ik nog niets kunnen vinden maar ik zal blijven zoeken.

In ieder geval ben ik in de ruim 40 jaar dat ik tin verzamel de naam Fix nog nooit eerder tegen gekomen.

Voorlopig dus behoorlijk uniek! En over 20 jaar al antiek!

Tekst: Aart Korstjens

Afb. 16b

Afb. 16c

Afb. 17a

Afb. 17b

Afb. 17a: Herinneringspeldje Belgen Monument Amersfoort

De eerste wereldoorlog staat op dit moment volop in de belangstelling, zeker bij onze zuiderburen. Nederland was neutraal en daardoor kwamen er veel Belgische vluchtelingen naar ons land. Het Belgenmonument is een monument op de Amersfoortseberg in Amersfoort. Het is als blijk van waardering voor de genoten gastvrijheid door België geschonken aan Nederland ter herinnering aan de internering van maar liefst 16.500 gevluchte militairen. Het werk aan het monument werd uitgevoerd door geïnterneerde Belgische soldaten. Het is in omvang het grootste monument van Nederland.

Deze souvenirspeldjes zijn in veelvoud gestanst uit platen tin en zijn gemaakt bij de firma P. & S. Dijkstra (1914 - 1990) in Sneek (afb. 17b).

Tekst: Aart Korstjens

Een naam bij een onbekend merk

H. Arians

Tijdens mijn zoektocht naar namen en leeftijden van Oost-Friese goud- en zilversmeden heb ik ook naar namen van tinnegieters gekeken. Hierbij vond ik de gegevens van een tot nu toe onbekend meesterteken.

In het hoofdstuk *Onbekende Gieters van Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken* staat op bladzijde 411, nr. 8201 de tinnegieter met de initialen HBK vermeld. Deze kunnen nu aan de tinnegieter **Hinricus Bohnekamp** uit Neustadtgödens in Oostfriesland worden toegeschreven, die tot nu toe nergens in de literatuur was te vinden. De informatie over zijn leeftijd heb ik in de kerkboeken gevonden

Met een paar objecten uit deze werkplaats, die gedurende vier generaties 158 jaar bestond, vertel ik iets over de tinnegietersfamilie Bohmfalk - Bohnekamp en hun meestertekens (Mt.).

In Neustadtgödens bestaat sinds 1685 een tinnegieterswerkplaats van **Renke Bohmfalk** (Kohlmann blz. 236, Nr. 1, Mt. 120), hij is op 9 juni 1685 getrouwd met Elske Sanders en begraven op 10 mei 1709.

Hun zoon **Alexander Bohmfalk** volgt op, gedoopt 29 december 1698, overleden 17 maart 1780, (Kohlmann blz. 237, Nr. 5, Mt. 124-125), getrouwd in 1730 met Maria Magdalena Spirrje, geboren 1710, overleden 13 januari 1780.

Hun dochter Elsche Bohmfalk, gedoopt 14 mei 1741, overleden 13 maart 1816, getrouwd 5 september 1765 met tinnegieter **Hinricus Bohnekamp**, geboren 1737 in Esens, overleden 3 september 1796 in Neustadt (niet bij Kohlmann). Zijn weduwe heeft de leiding van de werkplaats overgenomen tot minstens 1814 (een bord Ø 39 cm met meesterteken HBK is 1814 gedateerd).

Daarna volgt haar zoon **Jacob Conrad Bohnekamp**, geboren 20 augustus 1780, overleden 18 oktober 1843, (Kohlmann blz. 238, Nr. 7, Mt. 126-127). Jacob C. Bohnekamp wordt in 1822 meester. Omdat er in de Franse tijd 1807- 1812 *Gewerbefreiheit* (vrijheid van beroep) was, was er geen meester voor weduwe en (of) zoon nodig.

De familie Bohmfalk - Bohnekamp, Neustadtgödens, 150 jaar tinnegieterswerkplaats en hun meestertekens:

Renke Bohmfalk (overl. 1709) gehuwd in 1685 met Elske Sanders (overl. 1707).

Wie werkte er vanaf 1709? Hun zoon was toen pas 11 jaar.

Alexander Bohmfalk (geb. 1698 - overl. 1780) gehuwd in 1730 met Maria Magdalena Spirrje (geb. 1710 - overl. 1780).

Elsche Bohmfalk (geb. 1741 - overl. 1816) gehuwd in 1765 met **Hinricus Bohnekamp** (geb. 1737 - overl. 1796).

Jacob Conrad Bohnekamp (geb. 1780 - overl. 1843) gehuwd in 1812 met Ida Margaretha Frerichs (geb. 1792 - overl. 1883).

Tinnen voorwerpen van deze werkplaats, allen in mijn bezit

Breedgerande schotel, Kohlmann, afb. 45
Doorsnede: 24,0 cm
Mt. RBF
Renke Bohmfalk
Neustadtgödens

Bord, gedateerd 1747
Doorsnede: 37,0 cm
Mt. ABF
Alexander Bohmfalk
Neustadtgödens

Een naam bij een onbekend merk

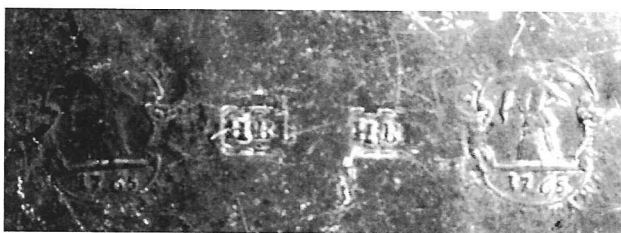
Meestertekens van Hinricus Bohnekamp:

Neustadtgödens
geb. 1737, overl. 1796

Volledige gietersnaam H:BOHNEKAMP

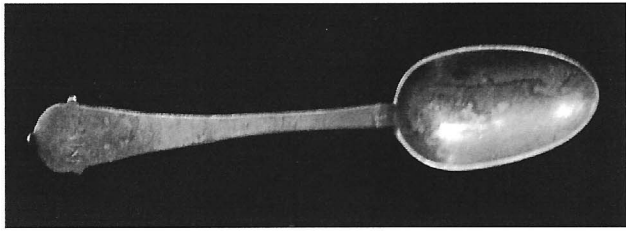

Omdat het merk bijna weggesleten is hierbij een tekening:

Dienblad, gedateerd 1804
Gravering in de vorm van een bloemenvaas
Doorsnede: 29,5 cm
Mt.HBK,
Engels tin - 1765 - *H. Bohnekamp*

Lepel met viermerk
Mt. HBK

Schotel, met gegraveerde datering 1793
Doorsnede: 39,0 cm
Mt. HBK

borden bekend met doorsnede van 25, 31, 35,
39, 43 en 49 cm
met datering 1771, 1782 , 1793, 1796 en 1814

Strooier
Doorsnede voet: 6.2 cm
Hoogte: 9,0 cm
Klein Mt. HBK

Een naam bij een onbekend merk

Papkom - Breikumme
Doorsnede: 16,0 cm
Lengte: 23,0 cm
Mt. HBK

Terrine
Doorsnede: 15,0 cm
Hoogte: 12,5 cm
Mt. HBK

Kraamvrouwenbak
Doorsnede: 18,0 cm
Hoogte: 12,0 cm
Mt. HBK

Kranenkan
Doorsnede: 17,0 cm
Hoogte: 42 cm
Mt. In de bodem
Groot Mt. HBK

Kranenkan
Doorsnede: 16,0 cm
Hoogte: 39,0 cm
Mt. in de bodem
Groot Mt. HBK

Een naam bij een onbekend merk

Kandelaar
Doorsende: 11,5 cm
Hoogte: 17,0 cm
Klein Mt. HBK

Melkkannetje
Doorsnede: 12,5 cm
Hoogte: 11,0 cm
Lengte: 21,0 cm
Groot Mt. in de bodem
Groot Mt. HBK

Beker
Doorsnede voet: 5.8 cm
Hoogte: 7.8 cm
Klein Mt. HBK

Literatuur over tin - boekbespreking

Over archeologie en archeologen

H.B. van Wijk

In het juist verschenen decembern timer van *Heemschut* wordt op pag. 44 verslag gedaan van een 'Grafveld in Uden opgegraven dankzij vrijwilligers; door alerte vrijwilligers en snel handelen is in Uden voorkomen dat een bijzonder rijk Merovingisch grafveld en de resten van een middeleeuwse nederzetting ongezien verloren zijn gegaan'.

Daaraan voorafgaand had een professioneel bureau-onderzoek en een karterend booronderzoek niets opgeleverd en was het gebied voor wat betreft de archeologie vrijgegeven.

Onlangs is door Poldervondsten B.V. in Hoorn, bekend van het tijdschrift *Vind*, uitgegeven het boek *Goed Gevonden | Een historie van archeologen en 'amateurs' | Het portret van Martien Weel (1935 - 2011)*. Om meerdere redenen ben ik er erg positief over; het is een goed afgewogen melange van archeologische onderwerpen met de collectie Weel als rode draad.

De vormgeving van het boek is prachtig; wij raken wat verwend door de opeenvolgende publicaties - waaronder van B. Dubbe, *Huusraet | Het stedelijk woonhuis* in de Bourgondische tijd - in het fonds van Poldervondsten, waar ook de opmaak en de fotografie er steeds uitspringen.

De biografische notities van mevrouw Marleen Weel zijn buitengewoon onderhoudend en leesbaar en blijven dat, mede doordat ze over het boek zijn gespreid en worden afgewisseld met topics en thema's uit de collectie.

Heel onderhoudend zijn de onderwerpen Achtergrond, waarin de recente geschiedenis van de archeologie in Nederland wordt beschreven, en Schatvondsten uit vaderlandse bodem, waarin een aantal spectaculaire goud- en muntvondsten aan bod komt. De historische beschrijving van drie van de vijf steden aan de Westfriese Omringdijk zorgt voor de juiste couleur locale.

Het is indrukwekkend wat de hobby van één man vermag en natuurlijk was het bezoek aan kasteel Radboud in Medemblik, waar de collectie Weel afgelopen zomer werd tentoongesteld daarbij een welkome aanvulling.

Ik ben niet bekend met een overzicht van de geschiedenis van de Nederlandse archeologie en de invloed van het Verdrag van Valletta, Malta, dat zo compleet is als in dit boek beschreven - en dit op een zeer evenwichtige wijze.

'Archeologen zijn per definitie op onderzoek gericht' schrijft Theo Holleman in de themabijlage Archeologie van het NRC Handelsblad op 2 oktober 1997. In deze bijlage, naar aanleiding van het Verdrag van Malta, wijst hij er op dat in de afweging behoud of onderzoek ook andere disciplines dan de archeologische hun stem zouden moeten kunnen laten horen, omdat anders al snel tot onderzoek zou worden besloten. Dat hebben de archeologen - professioneel en amateur - gemeen: zij willen onderzoeken en dat houdt ook in: zij willen vinden.

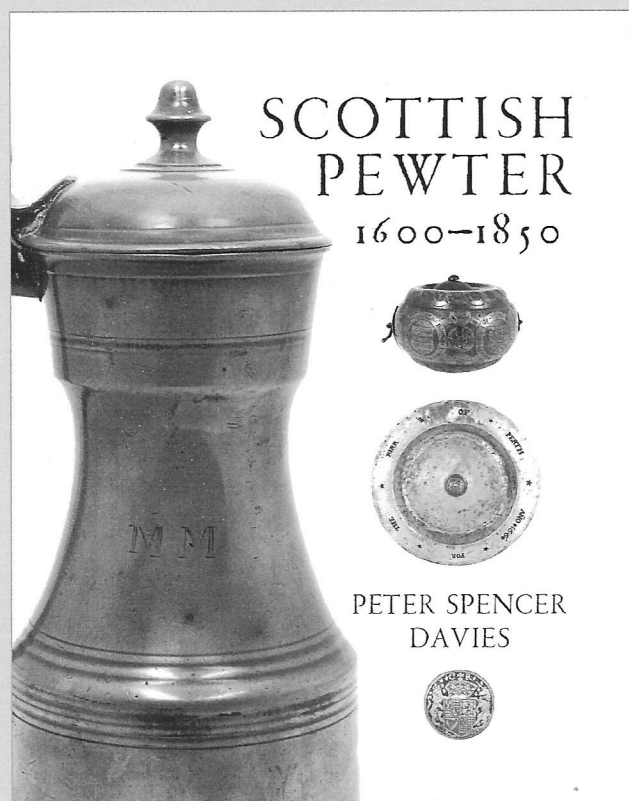
Het spanningsveld tussen beroeps en amateurs is sterk veranderd. In het artikel in *Archeo* 03-2012: *20 Jaar Verdrag van Malta* van Theo Toebosch komt dat goed naar voren: tot niet zo heel lang geleden was het bijna uitsluitend aan de amateurarcheologen te danken dat na WO II 'slechts' twee/derde van het bodemarchief ongezien verloren is gegaan. Niettemin staat de amateur er bij de professional niet altijd goed op en wordt er eenzijdig afgegeven op wetsovertreders zonder oog te hebben voor de talloze leken, zoals de leden van de Archeologische Werkgroepen Nederland en de metaaldetectorzoekers, die al vele jaren een nuttige en onmisbare rol vervullen en dat binnen de geldende regels.

De sterke focus op 'schatgravers' is tekenend voor de hardliners onder de professionals en geeft wel aan, dat het professionele veld nog lang niet is toegroeid naar begrip voor de rol van beide soorten spelers op dit terrein.

De titel van een voordracht in maart van dit jaar in Mid-
delburg in het kader van het RCE-programma 'Archeo-
logie voor gemeenten', is al wat milder: *Over 'schatgra-
ver' en 'samenwerker'*, maar de fixatie blijft op illegale
opgravingen. Pas aan het slot van die voordracht wordt
lof toegezwaaid aan de Werkgroep Arnemuïden, waar-
door in goede samenwerking de prachtige catalogus
De gouden eeuw van Arnemuïden is ontstaan.

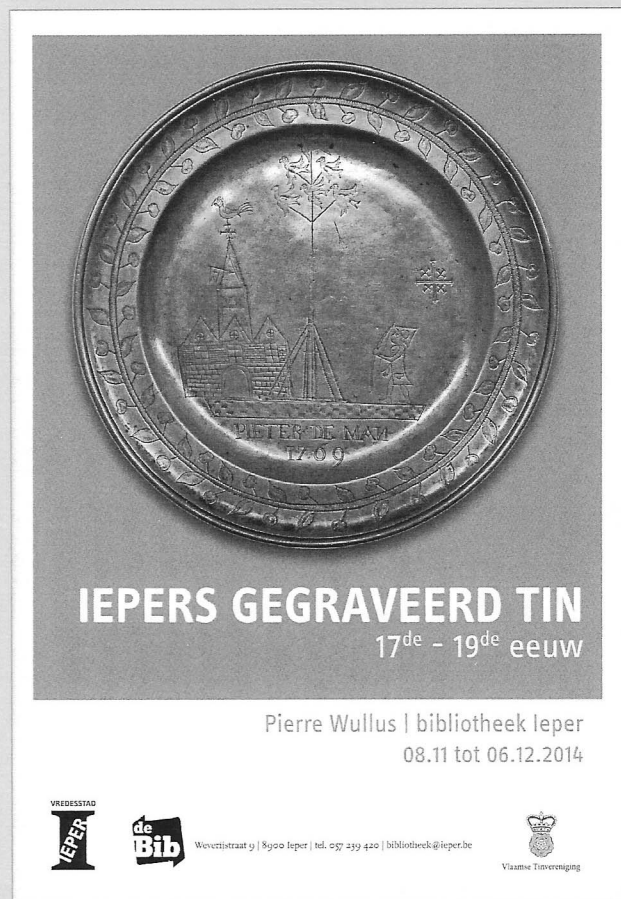
In het boek over Martien Weel vind ik alleen maar
wijze suggesties om in deze attitude verandering
aan te brengen en ik hoop van harte dat dat gaat
gebeuren. De professionele archeologie kan echt
niet zonder de amateurs - zie het begin van dit
artikel - en moet het leeuwendeel van hen, van
goede wil zijnde, niet over één kam scheren met
de enkeling die zich van de wet niets aantrekt.

Nieuw verschenen boeken:

Scottish Pewter

Peter Spencer Davies
£55 Royal hardback
304 pp
ISBN 9781906566722
Available Now
from John Donald

IEPERS GEGRAVEERD TIN 17de - 19de eeuw

Pierre Wullus | bibliotheek Ieper
08.11 tot 06.12.2014

Wolverijstraat 9 | 8900 Ieper | tel. 057 239 420 | hbibliotheek@ieper.be

Vlaamse Tinvereniging

Iepers Gegraveerd Tin, 17de - 19de eeuw
te bestellen bij de secretaris van de
Vlaamse Tinvereniging
secretariaat@vlaamsetinvereniging.be

Huurtin Maastricht en hoe het ene merkje het andere duidt

JP Van Damme, lid van de Vlaamse Tinvereniging

Onlangs vonden wij een bordje (afb. 1 en 1a) met dezelfde zeer ongewone merken in de vorm van een gekroonde roos met initialen CH in het bovenste blad van de roos en tevens 1718 in een onderstaande regel zoals beschreven door Jan Beekhuizen in *de Tinkoerier* van december 2012¹.

Ook op ons bordje is er een tweede merkje aanwezig met identieke Justitia engel - met zwaard en balans - en de initialen HT, wellicht voor huurtin. Jan Beekhuizen vermoedt Maastricht als herkomst met CH als onbekende gieter die daardoor ook aan Maastricht wordt gekoppeld². Ons bordje vertoont bovendien op de recto zijde een huismerk van de

Afb. 1a en 1b: Ongewoon merk met CB in bovenste blad en jaartal in onderstaande regel. Nevenmerk met HT voor Huurtin.

Kolveniers (afb. 2), wat mogelijk een tegenstrijdigheid met huurtin zou kunnen betekenen. Het bord werd gekocht op 30 km van Maastricht.

Afb. 2: Huismerk van de Kolveniers.

Een tweede bord van dezelfde herkomst, met diameter van 34.5 cm, vertoont twee veel grotere merktekens (afb. 3 en 3a). De algemene vorm van zijn eerste merkje vertoont belangrijke gelijkenissen met het merk van ons eerste bord. De initialen (?)H staan ook weer in het bovenste rozenblad. De eerste letter is een C, G of O en ook hier staat een jaartal 17(18?) in een regel onderaan. Alhoewel hun algemeen voorkomen en ongewone vorm beide merken aan elkaar verbindt zijn er toch ook verschillen. Vooreerst is er de grootte van de merken: de regel met de jaarmarkering is 14mm lang bij het eerste bord en 22mm bij het tweede. Vandaar dat het aantal pareltjes in de kroonband ook verschilt (9 tegen 12). In het eerste geval zijn de initialen gescheiden door een verticale streep; in het tweede door een punt. Ook de kronen zelf zijn behoorlijk verschillend. Niettegenstaande dat alles is de kans toch groot dat het hier toch gaat om dezelfde gieter namelijk C. H. uit Maastricht.

Het nevenmerk vertoont dan weer veel overeenkomsten met het merk in *Tinnegieters & Tinmerken*, blz. 382, merk 1831-4: een vergelijkbare Justitia omgeven door het gesplitste jaartal 17.. (1744 bij

Afb. 3a en 3b: Initialen in bovenste blad en jaartal in onderstaande regel. Nevenmerk met jaartal en inscriptie.

Dubbe) alsook een kroon met weer veel gelijkenissen³. Ons merkje is wel van een andere gieter want het voert de onvolledige inscriptie H.T. AERT... Verwijst deze HT opnieuw naar huurtin of zijn het de initialen van de heer Aert...?

Mogelijk kan ons tweede bord via de gelijkenissen met het eerste ook aan Maastricht worden toegeschreven en kan het op zijn beurt via de overeenkomsten met Dubbe 1831-4, de gieter I. van den Heggen aan Maastricht koppelen. Bewijzen voor deze veronderstellingen zijn er (nog) niet maar het levert gegronde werkhypothese. Uw aanvullingen en correcties kunnen hierbij van groot belang zijn; zij zijn dan ook zeer welkom.

Wij voegen hier nog een dubbelmerk bij (afb. 4a en 4b) dat veel gelijkenissen vertoont met Dubbe N° 8040-1 maar met andere initialen (HG ipv AS)⁴. Achthoekige merken zijn zeldzaam en misschien kan uit vergelijking van beide met vondsten in de verzameling van de leden een nieuw licht schijnen op deze nog niet geduide merken.

Afb. 4a en 4b: Achthoekig nevenmerk vergelijkbaar met Dubbe 8040-1 maar met andere initialen.

¹ J.F.H.H. Beekhuizen - Een onbekend merk, in: de Tinkoerier, jaargang 20, nummer 2, december 2012, blz. 73.

² B. Dubbe e.a. - Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken, Amsterdam 2009, blz. 284, nr. 3513 en 3513-1

³ Idem, blz. 382, nr. 1831-4.

⁴ Idem, blz. 393, nr. 8040-1.

Het doopvont in de Dom van Mainz

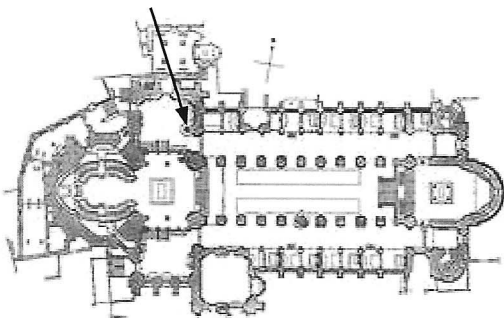
A. Korstjens

Afb. 1: Doopvont met een diameter van 160 cm

Het werkelijk enorme doopvont is bekend als een van de grootste (het grootste?) tinnen voorwerp ter wereld ooit gemaakt (afb. 1).

Het bekken werd bijna 700 jaar geleden in 1328 gegoten in opdracht van de Overste van het kapittel van de Mainzer Domkerk en toen opgesteld in het midden van de kerk van Onze Lieve Vrouw, de voormalige doopkerk van de kathedraal. Daar bleef het vervolgens bijna 400 jaar staan tot 1700. Toen werd het overgebracht naar de St. Egidiuskapel van diezelfde kerk (afb. 2).

Afb. 2: Huidige plaats in de St. Egidiuskapel

Na de sloop van de Onze-Lieve-Vrouwe kerk in 1804 bracht men het doopvont over naar het oostelijke koor van de Mainzer Domkerk zelf. In 1868 verplaatste men haar naar de huidige locatie in de noordelijke kruisarm.

De vorm van het doopvont is een achthoek, gescheiden door verticale lijsten. Elke zijde is ruim voorzien van figuratieve reliëfs. Alle figuren staan onder een arcade van steeds drie bogen. De vier belangrijkste voorstellingen zijn: Christus als rechter tussen knielende engelen (afb. 3a), de staande Madonna met kind tussen engelen en daar tussen twee keer St. Maarten te paard die zijn mantel met een bedelaar deelt (afb. 3b). Deze reliëfs worden om en om afgewisseld met steeds een groep van drie apostelen. Afwisselend zijn dat, steeds in het midden, Petrus met sleutels, Paulus met zwaard, Johannes met een hand op de borst en Andreas met een kruis. Zij zijn dan vergezeld van steeds twee andere apostelen waarvan, als gevolg van ontbrekende, verloren of onleesbare attributen, het niet altijd duidelijk is wie dat zijn.

Afb. 3a: Christus tussen twee knielende engelen

Afb. 3b: St. Maarten

In de bovenlijst staat een inscriptie:

• [DISCITE] • MILLENIS TER/CENTENISQVE • UIGENIS •
/ • OCTONIS • ANNIS • MANVS / • HOC • UAS • DOCTA
• IOHNNIS / • FORMAT • AD • INPERIVM / DE •
SVM(M)O • CANONICOR(VM) • / • HVNC • ANATHE-
MA • FERIT / • HOC • VAS • QVI • LEDERE • QVERI/T
Vrij vertaald: *In het jaar 1328 maakte de meester-
hand van Johannes dit doopvont in opdracht van de
overste der Domheren. Hij die deze doopvont wil
beschadigen treffe de banvloek.*

Boven in de marmeren voet staat de later toegevoeg-
de tekst (afb. 4):

TRANSLATVM / AB • ECCLES(IA) • / B(EATAE) •
M(ARIAE) • V(IRGINIS) • AD • GRA(DVS) / • I •
DE(CEMBRIS) • MDCCCIV • / OCCUPANTE • / SEDE(M)
• R(EVERENDISSI)MO) • / D(OMI)NO • IOSEPHO /
LUDOVICO •

Vrij vertaald: *Overgebracht van de Onze-Lieve-Vrouwe
kerk op 1 december 1804 toen de Eerwaarde Heer
Jozef Ludwig de Mainzer Bisschopszetel bezette.*

Afb. 4: Deel van de negentiende-eeuwse tekst

Zoals blijkt uit de inscriptie is de gieter ene Johan-
nes. Er is in 1310 een klokkengieter met de naam
Johannes bekend in Mainz.

Het koperen deksel en de marmeren voet zijn uit de
negentiende eeuw. Beschadigingen en reparaties in
de tekst in de bovenste regel doen vermoeden dat er
beschadigingen zijn ontstaan ten tijde van het
maken van het deksel.

Bron: [www.inschriften.net/mainz/inschrift/nr/
dio001-sn1-0037.html](http://www.inschriften.net/mainz/inschrift/nr/dio001-sn1-0037.html)

Afmetingen: hoogte (zonder deksel) 106 cm,
diameter 160 cm.

Foto's: Brunhilde Escherich / Thomas Tempel

Overwegingen bij een 18^e eeuws tinnen kannetje

Jacob Spaans, Oud-katholiek priester

Onlangs werd mij door Jan Beekhuizen gevraagd om mijn licht eens te laten schijnen over een object, dat in zijn Pewter Ware 7 (blz. 14 en 15) staat aangeduid als *Olieflesje met scharnierend deksel* (afb. 1).

Het gebruik van olie bij kerkelijke handelingen kent men zowel in de westerse katholieke kerken als in de kerken van het oosten. De opschriften op het onderhavige kannetje zijn in het Duits. Latijn was de kerktaal in het westen. Gebruik van de landstaal op liturgische voorwerpen bestemd voor de katholieke eredienst was tot aan midden van de twintigste eeuw zeer ongebruikelijk. Daarom denk ik dat we hier te maken hebben met een liturgisch gebruiksvoorwerp uit Duitse Evangelisch-Lutherse kring.

Even kwam bij mij de gedachte op dat het misschien een beaardingsbusje zou kunnen zijn. Omdat katholieken in onze streken na de Reformatie niet begraven konden worden in gewijde grond, strooide men voor de begrafenis gewijde aarde of gewijde as (van de palmtakken van Palmzondag van het vorige jaar, die op Aswoensdag worden verbrand) in de kist, zodat de overledene toch in gewijde grond ter aarde besteld zou worden. Maar de teksten zijn in het Duits en in de achttiende eeuw konden Duitse katholieken gewoon in gewijde grond worden begraven. Dus ook deze redenering ging niet op.

De datum 10 april 1746 op het kannetje intrigeerde mij. Ik dacht, het zou wel eens Pasen geweest kunnen zijn geweest op die dag. In een missaal uit 1732 vond ik, dat inderdaad het op 10 april 1746, Eerste Paasdag zou zijn. De teksten die op het kannetje staan aangegeven, duiden deels in de richting van Pasen. Ik zal ze hierna weergeven zoals ze voorkomen in de vertaling van Martin Luther. Deze bijbelvertaling was ook in 1746 in Duitsland de meest gangbare.

Op kant I:

Luc24:32 33 34: Und sie sagten zu einander: Brantte nicht unser Herz in uns, als er mit uns auf dem Wege redete und uns dabei die Schrift öffnete? Und sie brachen noch in derselben Stunde auf, kehrten nach Jerusalem zurück und fanden die Elf versammelt und

die bei ihnen waren; die sagten: Der Herr ist wirklich auferstanden und Simon erschienen.

Joh.17.V 26: Und ich habe ihnen deinen Namen offenbart und werde ihn offenbaren, damit die Liebe, mit der du mich liebst, in ihnen ist und ich in ihnen.

Deze laatste tekst zou een dooptekst kunnen zijn. Het is deel van een gebed van Jezus gericht tot God de Vader, waarin hij vraagt om Gods liefde voor zijn volgelingen.

Voorts is er op kant I een brandend hart gegraveerd met daarboven een hand uit een wolk met in die hand een hart. Deze gravure staat in nauwe relatie met de teksten waarnaar wordt verwezen. Het brandende hart van de Emmaüsgangers op die allereerste Paasdag en het hart dat de liefde van Godswege uitdrukt. Dit wordt dan weer versterkt met de tekst *ImmanuEl*. Een naam die uit twee hebreeuwse woorden is samengesteld *El* = God en *immanu* = met ons. Dat de *E* groot is geschreven zou wel eens kunnen duiden op het Latijnse *in(m) manu El* = in Gods hand.

Op kant II waarop een kruis is afgebeeld, lezen we op het kruis de initialen IDS en de tekst: *Alter Mensch - Neuer Mensch* de datum *Anno 1746 den 10 April* en de verwijzing *Rom 8 Vers 17: Sind wir aber Kinder, so sind wir auch Erben, nämlich Gottes Erben und miterben Christi; denn so gewiss wir mit ihm leiden, werden wir auch mit ihm zur Herrlichkeit erhoben werden.*

Ook deze tekst staat in verband met de doop. Door de doop worden mensen tot Gods kinderen en erfgenamen van zijn rijk.

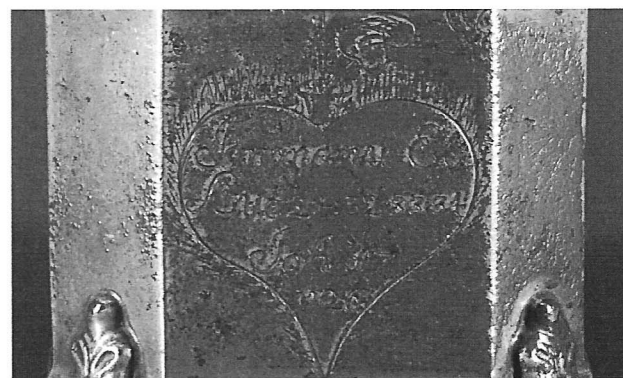
Of het tweede deel uit de brief aan de Romeinen 8 vers 17, ook bedoeld is, zou betwijfeld kunnen worden.

Alles overdenkend vermoed ik, dat wij te maken hebben met een doopkannetje, gebruikt op Pasen 1746, voor de doop van de niet met name genoemde IDS. Pasen is namelijk bij uitstek het moment voor dopen. In de eerste eeuwen van het Christendom werd er alleen maar in de Paasnacht gedoopt. Alle rituelen in de viering van de Paasnacht wijzen nog altijd in de richting van de doop.

Katholieke ouders lieten hun kindje destijds dopen direct na de geboorte. Protestanten hadden niet zo'n haast en het is daarom aannemelijk dat dit kannetje is gegraveerd in de tijd voorafgaand aan Pasen 1746 om het met Pasen te gebruiken om het doopwater uit te gieten over het hoofdje van IDS. De tekst *Alter Mensch - Neuer Mensch* slaat ook op de doop. Bij de doop wordt de oude mens namelijk afgelegd om na

de doop samen met Christus te verrijzen als nieuwgeboren mens. Het doopvont wordt dan ook als een graf beschouwd en het drie keer water gieten over de dopeling staat ook symbool voor de drie dagen dat Jezus in het graf verbleef.

Ik hoop hiermee een bijdrage geleverd te hebben tot het oplossen van een raadsel.

Afb. 1: Voor- en achterzijde van het doopbusje

Verslag van twee bijzondere kannen zonder deksel

Tekst: H.B. van Wijk

Foto's: J.F.H.H. Beekhuizen

Verslag van het bezoek aan Frans Halsmuseum te Haarlem op 10 november 2014 door Jan Beekhuizen en Henk van Wijk.

Dit is het tweede bezoek, nadat eerder de merkenplaat en de avondmaalsbeker werden beschreven en gefotografeerd. Aan de avondmaalsbeker werd inmiddels een publicatie gewijd in *de Tinkoerier* van juni 2014.

Twee schenkkannen

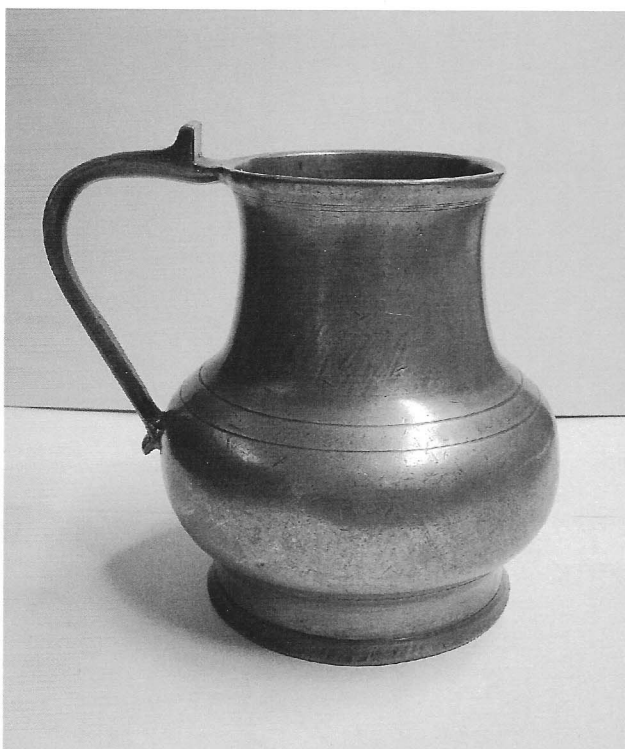
De museumgebouwen aan het Groot Heiligland zijn gesitueerd rond een binnentuin. Het gebouw aan de achterzijde is het voormalige Oudemannenhuis. Uit dit Oudemannenhuis zijn twee schenkkannen afkomstig. In de *Catalogus der voorwerpen (geen schilderijen en teekeningen) in het Frans Hals-museum der gemeente Haarlem, 1924*, worden de kannen

beschreven onder nr. 229: *Twee tinnen kannen, 17^e eeuw. Afkomstig van het Oudemannenhuis. Ontvangen in 1866.*

Het gaat om de kannen met inventarisnr. thans 79.824 A. resp. B (afb. 1a en 2a). De kannen hebben geen pegel.

Beide hebben een eigendomsmerk (afb. 1b en 2b), een stadsmerk Haarlem en een gietersmerk IDR = J. de Ruiter, meester vanaf 1792 (zie *Nederlandse Tinnegieters & Tinmerken*, Amsterdam 2009, blz. 234, nr. 2782 (afb. 1c en 2c)). Een plakkertje vermeldt als jaartal 1680, dat is - mede gezien de merken en de vorm van de kannen - geen juiste datering.

Het eigendomsmerk heeft de vorm van een vogel, gekend als het symbool van de diaconie van Haarlem met daaromheen de tekst: DIACONI(E) (H)AARLEM.

Afb. 1a

Afmetingen:

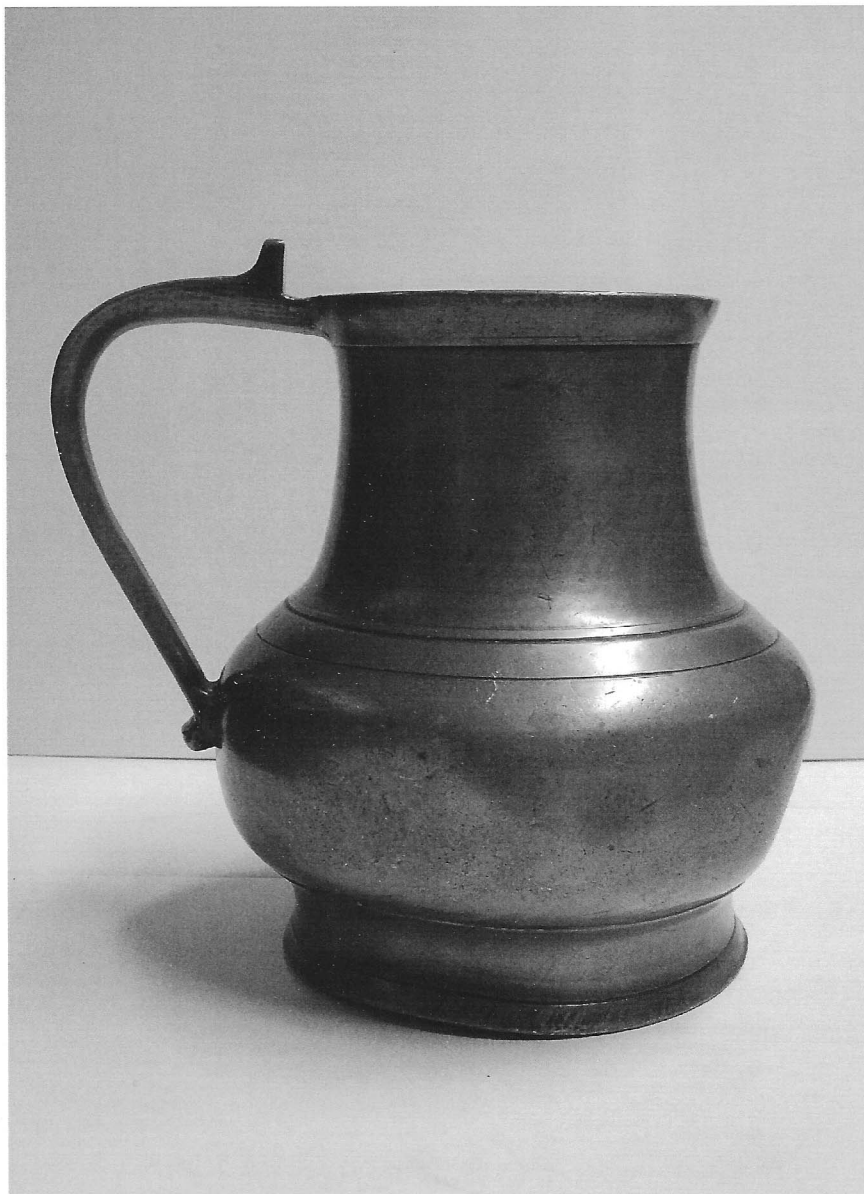
Hoogte: 16,9 cm

Doorsnede bovenrand: 9,3 cm

Doorsnede voet: 11,3 cm

Afb. 1b en 1c: eigendomsmerk en gietersmerk

Afb. 2a

Afmetingen:

Hoogte: 16,9 cm

Doorsnede bovenrand: 9,2 cm

Doorsnede voet: 11,4 cm

Kan B heeft een lichte beschadiging in de vorm van een but.

Afb. 2b en 2c: eigendomsmerk en gietersmerk

Uitnodiging

Secretariaat

Vlaamse Tinvereniging

Gesticht in 1980

Beste leden,

In het Gasthuismuseum Sint Dimpna van Geel werd de tentoonstelling "Meer dan Brood alleen" geopend.

Deze expositie staat stil bij het eten van alledag en alleman over de jaren heen in een plattelandsgemeente. De ruimtes van het museum zijn omgetoverd tot herinneringskamers. De stad Geel wordt als model genomen voor de Kempen en roert in het kookpotje van Jan met de pet en de burgerij, maar ook in dat van de Gasthuiszusters.

De eet- en ontvangstgewoontes worden er onder de loep genomen vanaf de middeleeuwen.

Zoals aangekondigd op onze laatste algemene bijeenkomst verleende de Vlaamse Tinvereniging haar medewerking aan dit project door het in bruikleen geven van niet minder dan veertig tinnen voorwerpen, afkomstig uit de collecties van een aantal leden.

Het accent van deze tentoonstelling is vooral gericht op het gebruiksvoorwerp als dusdanig en speelt de productieplaats en/of maker hier geen vooraanstaande rol. Desondanks zijn er toch een aantal opmerkelijke tinnen stukken te zien zoals koffiekannen op voet uit Brugge, een chocoladekan, houten en tinnen teljoren, een Jan Steenkan ea. In de voormalige kloosterkeuken van het Gasthuis kan je ook een deel van de eigen tincollectie van het museum bewonderen.

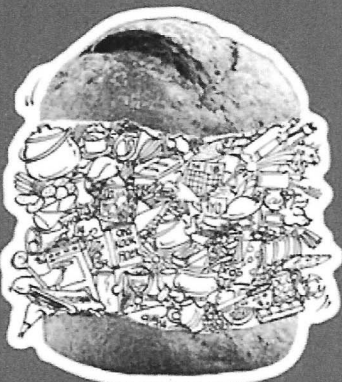
Het museum zelf illustreert de armen- en ziekenzorg doorheen de eeuwen. De collectie bevat ondermeer medisch materiaal en heeft specifieke aandacht voor de gezinsverpleging van geesteszieken, waarvoor Geel wereldwijd bekend staat.

Indien je de gelegenheid hebt of je bent in de buurt, kunnen wij u alleen maar aanraden om deze tentoonstelling eens te bezoeken.

De tentoonstelling loopt nog tot 29 maart 2015 en is open 14u00 tot 17u30 (maandag en zaterdag gesloten). Tijdens de periode tussen Kerstmis en Nieuwjaar is het museum gesloten. Verdere informatie kan je terugvinden op www.gasthuismuseumgeel.be

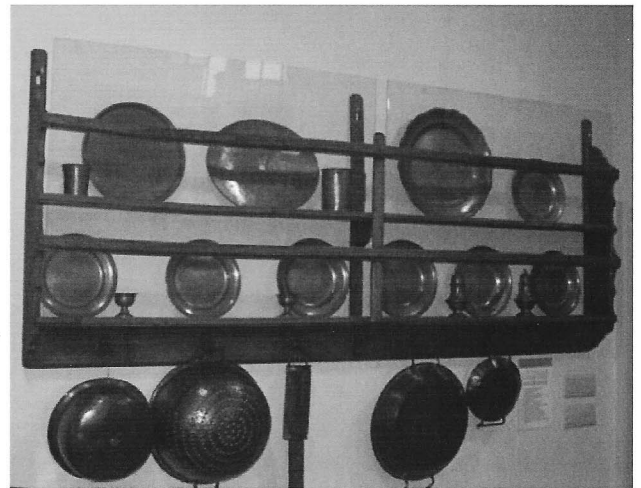
Philippe Probst
Secretariaat

MEER DAN
BROOD
ALLEEN

Een eigenzinnige EXPO over eten en drinken

Gasthuismuseum St.-Dimpna Geel
16/11/2014 29/03/2015
Gasthuisstraat 1 2440 Geel www.gasthuismuseumgeel.be
Open van 14 uur tot 17.30 uur Maandag en zaterdag gesloten
Gesloten tussen Kerstmis en Nieuwjaar
Groepen op afspraak
T. 014 56 68 40

Oproep Herinnerings-tin

Talrijk zijn de voorwerpen ter herinnering aan iets of iemand. In het programma "Tussen Kunst en Kitsch" zien we regelmatig gegraveerde drinkglazen, zilverwerk en gedecoreerd aardewerk, vaak ter gelegenheid van een huwelijk of een andere jubileum. Denk ook maar eens aan de grote hoeveelheden geboorte en huwelijkslepels. Dit zijn dan altijd unieke stukken omdat de graving/decoratie éénmalig speciaal gemaakt is voor de ontvanger.

Er is echter een tweede categorie herdenkingsvoorwerpen, de borden, bekers, lepels, e.d. die in véelvoud (soms beperkte oplage) is gemaakt. Vaak is dat dan een herinnering aan een nationale gebeurtenis.

Aardewerk borden met de beeltenis van William en Mary worden nog zeer regelmatig aangeboden. In mijn eigen verzameling heb ik een aantal tinnen herinnerings borden en plaquettes: het huwelijk van Wilhelmina en Prins Hendrik in 1901, de eerste vlucht van de Uiver non stop naar Indië in 1934, 200 jaar betrekkingen USA-Nederland in 1982, maar ook Amsterdam 700 jaar stad in 2006. Het lijkt mij interessant om binnen de leden van de NTV eens te inventariseren wat er zo al aan herinnerings-tin aanwezig is in de verzamelingen. Stuur eens een foto met een korte beschrijving naar info@aartkorstjens.nl

2-3 mei 2015

Voorjaarsbijeenkomst op Texel
Museum Kaap Skil

de Tinkoerier

activiteiten en tarieven 2015

DATA BIJEENKOMSTEN NEDERLANDSE TINVERENIGING

2/3 mei Het Juttersmuseum op Texel
november Zaandam (onder voorbehoud)

DATA BIJEENKOMSTEN VLAAMSE TINVERENIGING

29 maart Lokeren
25 oktober Lokeren

DATA BIJEENKOMSTEN GEWICHTEN EN MATEN VERZAMELAARS VERENIGING

24 januari	Jaarvergadering	20 september	Nog niet bekend
18 april	Voorjaarsveiling	10 oktober	Najaarsveiling
23 mei	Vrijmarkt en expositie	19 december	Vrijmarkt en expositie

TARIEVEN NEDERLANDSE TINVERENIGING

Contributie	€ 60,00
Abonnement de Tinkoerier	€ 45,00 (excl. verzendkosten)
Losse nummers	€ 22,50 (excl. verzendkosten)
Advertentie in de Tinkoerier	€ 100,00 (hele pagina)
Losse gebruikte nummers	€ 10,00

COLOFON

Foto's omslag
 Voorzijde: Maatkan Leiden, p. 56
 Achterzijde: Portret prinses Juliana, p. 66

Ontwerp en lay-out
 Oranje boven, 's-Hertogenbosch

Drukwerk De Koning Repro, Ridderkerk

OPROEP

Als u oude Tinkoeriers wilt afstaan ontvangt de vereniging deze graag. Wij bieden ze voor € 10,00 ter verkoop aan. De opbrengst komt ten goede aan de verenigingskas. Door een schenking van een van onze leden kunnen wij thans een volledige set Tinkoeriers aanbieden. Prijs in overleg. Neem hiervoor contact op met Henk van Wijk (0180 - 617966).

